

DUNGENSE HISTORIËN

Onafhankelijk Tijdschrift voor de Geschiedenis van Den Dungen

3^e jaargang, mei 2009
Dit is nummer 7.

Redactie: L. van Minderhout, R. van Nuland en E. Verzandvoort;
redactieadres: Groot Grinsel 25, Den Dungen, telefoon 073 5942088
of leovanminderhout@hetnet.nl

Inhoud	
De Poeldonk in het kadaster	28
De dorpsrekeningen van Den Dungen 1700-1713 (7), De armen van Den Dungen in 1704 en 1708	33
De aankopen van percelen ten behoeve van de aanleg van de Zuid-Willemsvaart	37
De hervormde gemeente van Den Dungen (5), dominee Dirk Groen	41
Dungense import (2), Schonen	44
Financiering van de kapel van Den Dungen in de 15 ^e eeuw	46

De Poeldonk in het kadaster

De ontwikkeling van de bebouwing op de Poeldonk tot aan 1832 is elders beschreven (Zes Eeuwen Den Dungen). Daarop zijn uiteraard korrekties aangebracht, maar het voert te ver om de periode tot aan het opstellen van het kadaster hier uit de doeken te doen.

Na 1832 kan de ontwikkeling nauwkeuriger dan voor die tijd gevolgd worden met behulp van de hulpkaarten die bij wijziging van de kadastrale situatie werden getekend.¹

Een deel van sectie B van het kadaster van Den Dungen 1832. De huizen zijn met blauw gemarkeerd.

De aanwezige bebouwing is die van een agrarische samenleving. De huizen staan verspreid en worden omgeven door akker- en weiland.

Later in de 19^e eeuw kwam er op de Poeldonk bebouwing tot stand in de vorm van herbergen en (kleine) arbeiderswoningen.

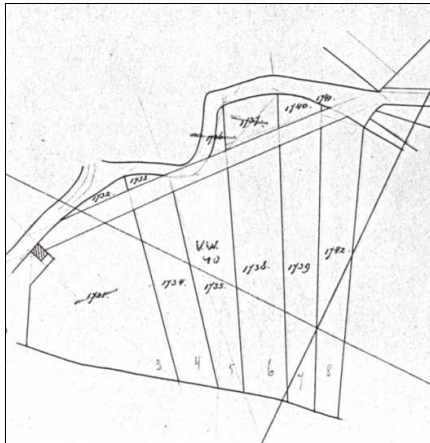
Eerst volgt een opsomming van de gegevens die uit de hulpkaarten kunnen worden afgeleid.

Op grond van Gerardus Godschalk, B595a hakhout, en op de publieke weg werd in 1839 een huisje met stal gesticht door dagloner Antoon van der Steen, maar in 1840 alweer afgebroken. Dit was ongeveer ter plaatse van de achtertuin van het huidige Poeldonk 20, tegen de dijk aan. Op de kaarten 46, 81, 110, 113, 122 staat hier toch nog een

huisje getekend, niet op kaart 146 en volgende. Hooidonksedijk 2 werd gesticht in 1858 (hulpkaart 52).

Zoals op de kaart van 1832 op te maken is, zijn bij het ontstaan van de wiel B594+B595 van een paar percelen delen verloren gegaan, nl van B4 en B5 (Op B4 had een huis gestaan, aan de straat hoogstwaarschijnlijk). Daardoor was het noodzakelijk de weg met een bocht om die wiel heen te leiden.

In 1871 was de bocht rechtgetrokken in verband met de aanleg van de provinciale weg van St.-Michielsgestel naar Berlicum.

Hulpkaart 78 (verlegging weg), augustus 1871. De afgesneden koppen van de percelen 3 t/m 8 zijn nu genummerd B1732, 1733, 1736, 1737, 1740 en 1741.

Het eerste nieuwe huis aan die weg staat op hulpkaart 81 uit 1873: Poeldonk 10, gebouwd op het oorspronkelijke B6. Bij het erf om het huis werd ook de oude weg getrokken.

Poeldonk 13 werd in 1876 ingetekend op kaart 98. Het was gebouwd ongeveer op de plaats waar het oude huisje B2, naast Poeldonksedijk 22, had gestaan dat in 1856 was gesloopt.

De Anja-bar werd gesticht in 1881 (hulpkaart A21).

De voorloper van Poeldonk 20 staat op hulpkaart 113 uit 1882.

B1947 op hulpkaart 122 uit 1885.

Poeldonk 17 werd gebouwd, op de weg, in 1887 (hulpkaart 23).

Op kaart 138 uit 1891 is getekend dat Poeldonk B10 werd afgebroken en dat Hooidonksedijk 10 werd herbouwd.

Poeldonk 28 komt het eerst voor op kaart A30 in 1892.

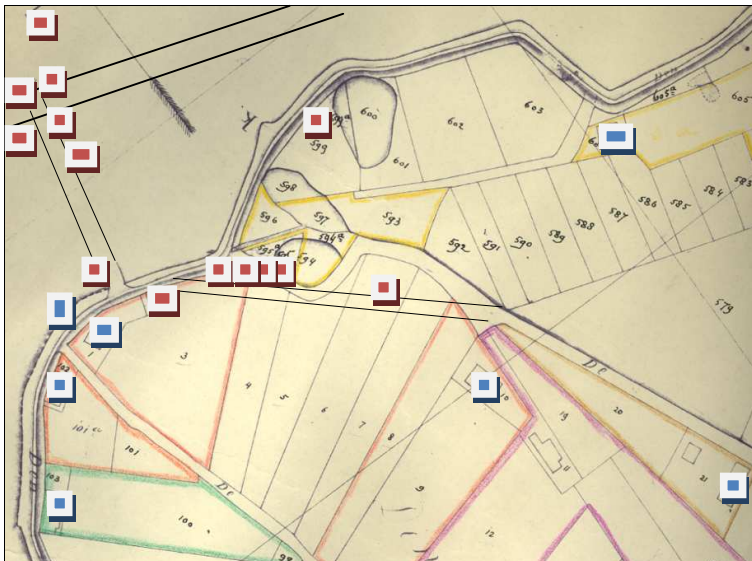
Langs de Beusingse dijk, die eveneens in 1871 aangelegd was als onderdeel van de route Gestel - Berlicum, werd op de weg A461 gebouwd in 1893 (hulpkaart A31).

Ook het nieuwe brugwachtershuis A489 staat op die hulpkaart.

Beusingsedijk 2 op kaart A32 in 1894.

Poeldonk 26 op kaart A37 in 1899.

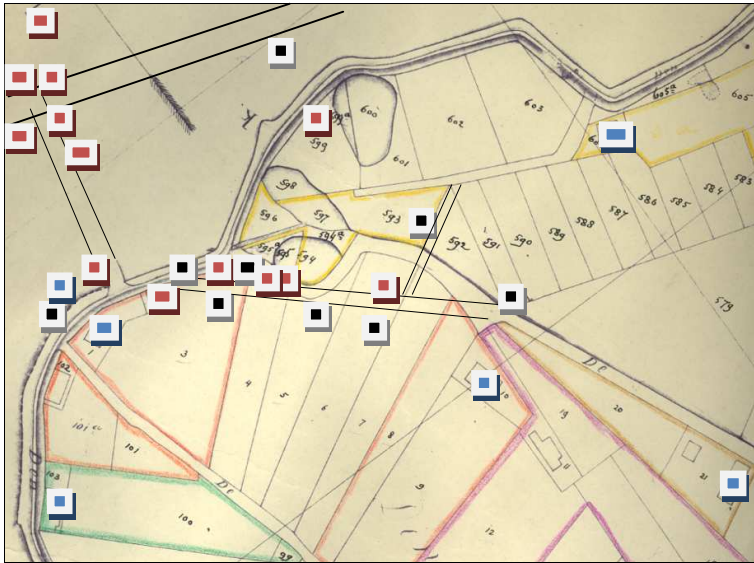
Poeldonk 20 en een schuur werden gebouwd op B2115 in 1899 (hulpkaart 160).

De situatie in 1900; nieuwe huizen zijn rood gemarkeerd.

B1947 werd vervangen (of uitgebreid met) door 3 woningen B2116, 2117 en 2118 (zie hierna).

Poeldonk 18 werd opgericht in 1905 (hulpkaart 186).
 Poeldonk 1-3 op kaart 191 in 1907, gebouwd op het oude B6, tegenover Poeldonk 10.
 Poeldonk 22-24 gebouwd in 1910 op hulpkaart 199.
 In 1911 werd Poeldonksedijk B102 afgebroken (hulpkaart 203). Op het oude perceel B5 werd aan de straat een huis gebouwd, B1735 = Poeldonk 5+7. Vergroot en gesplitst in 1928 (hulpkaart 257).
 Poeldonk 20 werd gesplitst in 2274 en 2275 (hulpkaart 219, jaar 1915).
 Bouw van Poeldonk 2 in 1920 (hulpkaart 236).
 Poeldonk 30 gebouwd in 1925 (geen hulpkaart beschikbaar).
 Poeldonksedijk 19-21 gebouwd in 1927 (hulpkaart C31) en IJvelaar 1 (hulpkaart A53).
 Gruun wei B 2425 gebouwd in 1934 (hulpkaart 284).
 Poeldonk 11 gebouwd 1933 (hulpkaart 282) op erf van Poeldonksedijk 22, en afgesplitst in 1940 (kaart 306).

De situatie in 1940; huizen sinds 1900 gebouwd zijn zwart gemarkeerd.

De bebouwing is nu grotendeels niet meer van agrarische aard, de woningen staan dicht opeen en er is weinig grond bij. Het aantal is ruim 3x zo groot geworden.
 In 1961 waren er in het afgebeelde gebiedje 44 huisnummers (3 Beusingse dijk, 3 Hooidonk, 2 Hooidonksedijk, 25 Poeldonk, 10 Poeldonksedijk, 1 IJvelaar).

De ontwikkeling per perceel is soms vrij lastig te volgen. Dat is met name het geval in het rijtje Poeldonk 10-20, d.w.z. de huizen ten noorden van de nieuwe weg. Daarom wordt dit stukje uitvergroot.

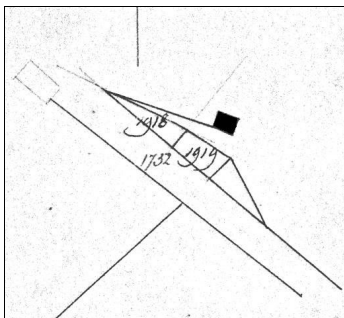
Tussen de oude en de nieuwe weg kwam Poeldonk 10 (kad. B1762) te staan en de oude weg kwam bij het erf. Eigenlijk staat het huis op de kop van perceel B6. (De kop van B7 bleef daarbuiten, dat had nr B1740 gekregen.)

Het linker huis, of schuur, op dit kaartje zou opgetrokken kunnen zijn op de plaats van het in 1840 afgebroken huis van Antoon van der Steen. Het huisje plus de oude weg kreeg nummer B1760.

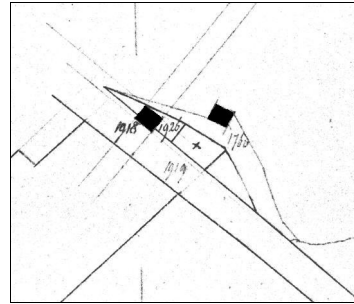
hulpkaart 81, augustus 1873

Als voorbereiding op de bouw van een huis werd aan de tweede afgesneden bocht het perceel B1732 gesplitst.

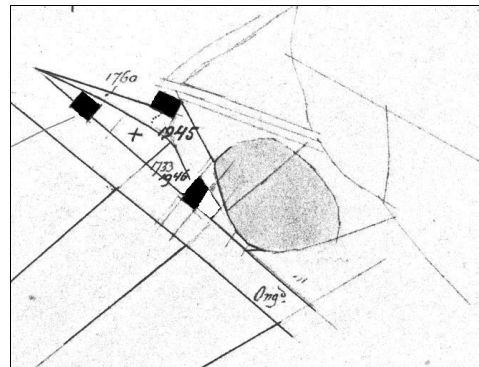
hulpkaart 110, juli 1881

Op het linkerdeel werd een huisje gebouwd, kad B1926. Dit is ter plaatse van het huidige Poeldonk 20.

hulpkaart 113, oktober 1882

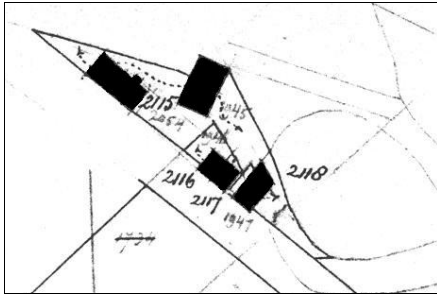
Van de oude weg, in de linker afgesneden bocht, werd een perceel gevormd met daarop het huisje B1760, dat liep van achter B1926 aan de dijk in het westen tot aan de wiel in het oosten. Daarop werd aan de wiel een huis gebouwd. Het geheel kreeg nummer B 1745 voor het land en het oude huisje en nr B1947 voor het nieuwe huis. Een perceeltje B1946 werd apart gehouden.

hulpkaart 122, augustus 1885

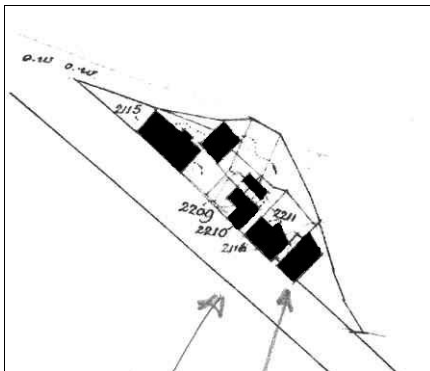
De hulpkaarten 138 en 146 tonen geen nieuws, maar bevestigen dat er twee huisjes staan tussen de dijk en de wiel. (138 van feb 1891 en 146 van okt 1894).

Op het apart gehouden perceeltje B1946 werd een dubbel huis gebouwd volgens hulpkaart 160 onder de nummers B2116 en 2117. De eigenaar van het linker huis B1926 breidde uit, zette een schuur op de plaats van het huisje op de oude weg en kocht grond aan achter het rechter huis B1947, waarmee het nieuwe perceel 2115 werd gevormd, het huidige Poeldonk 20 (winkel plus magazijn).

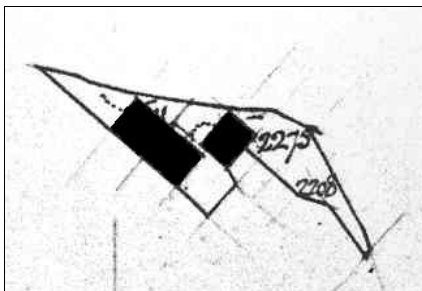
hulpkaart 160, oktober 1899

De volgende hulpkaart toont dat het magazijn werd vernieuwd, kleiner en dichterbij huis, en dat op een nieuw gevormd erf het huis B2210 werd gezet, met een schuurtje.

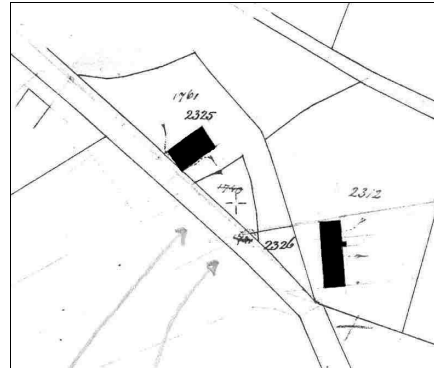
hulpkaart 186, maart 1905

In 1915 werd Poeldonk 20 gesplitst, en er werden nieuwe nummers toegekend, nl. B2275 voor de winkel en de schuur en B2274 voor het afgedeelde woonhuis aan de westkant.

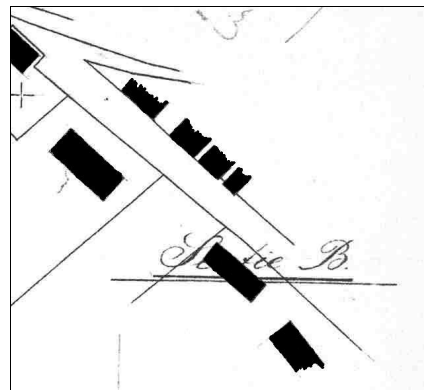
hulpkaart 219, april 1915

Toen Poeldonk 2 was gebouwd, in 1920, verkocht de eigenaar van nr 10 het stukje oude weg B 2326 aan nr 2. Nog steeds is B1740 buiten het erf.

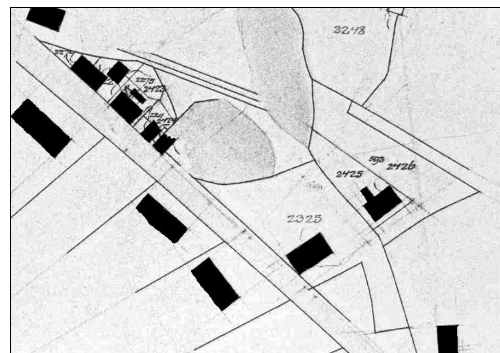
hulpkaart 240, juni 1922

De hulpkaart van 1933 vat de veranderingen sinds 1880 samen. Er staan nu aan de zuidzijde van de weg 4 huizen (nrs 1 t/m 11) en aan de noordzijde 4 (nrs 12 t/m 20).

hulpkaart 282, juli 1933

De laatste hulpkaart waarover we beschikken dateert van 1934. Daarop zijn de twee wielen te zien (in een vorige aflevering wiel 2 en 3 genoemd²), de hiervoor genoemde huizen, en bovendien Poeldonk 22-24 en het nieuwgebouwde B 2425 in *de Gruun wei*.

hulpkaart 284, dec 1934;

Sinds 1934 is er niet veel in deze situatie veranderd.

1. De Poeldonk valt onder de sekties A, B en C. Chronologisch gerangschikt komen de volgende hulpkaarten aan bod (zonder letteraanduiding gaat het over hulpkaarten van sekte B): 20, 23, 46, 52, 78, 81, 98, A21, 110, 113, 122, C23, 138, A27, A30, A31, A32, 146, A37, 160, 186, 191, 199, 203, 205, 219, A50, 236, 240, C30, C31, A53, 257, 262, C33, C36, 282, 284, 306 en 316.
2. in de aflevering van nov 2008.

De dorpsrekeningen van Den Dungen 1700-1713 (7) De armen van Den Dungen in 1704 en 1708

De pachter van de dorpsbelastingen over 1707 - 1708 was Cornelis van Mol; hij was getrouwd met Maria dochter van Lambert van Roosmalen. Een bekende naam in belastingzaken met problemen. Hij eiste van de armen in het dorp 25 gulden plus 10% en riep daarvoor de hulp in van de Raad van State in Den Haag, die *meer* inkomsten ook wel zagen zitten. Pachter Van Mol viel Dirk van Boxtel en 18 andere huishoudens daarmee lastig, terwijl ze in de Dungense gebruiken geen belasting hoefden te betalen; ze stonden immers op de armenlijst of onvermogenslijst die door armmeesters en predikant werd opgesteld. De Raad wilde van beide partijen in januari 1708 hun kijk op de zaak, waarna de armen bij borgemeesters en armmeesters kwamen om *raad en daad*. Van Boxtel en de anderen verklaarden dat ze met zijn allen samen niet meer bezaten dan 600 gulden aan goederen en dat ze die aan ieder die deze som daarvoor wilde geven graag zouden willen verkopen. De pachter dreigde de borgemeesters met een proces (*moeite aan te doen*), maar dezen hadden geen bemoeienis met het opstellen van de armenlijst en samen met de armen (!) lieten ze dat vastleggen door een stel armmeesters in een attestatie (deze akte nog niet gevonden). De Raad van State gaf op 13 maart de pachter zijn gelijk, voor 16 van de 19 *familien*, maar vond het ook goed op de 31^e dat de betaling werd uitgesteld. Hoe het verder is afgelopen wordt niet beschreven in de dorpsrekening.¹

Wie waren deze armen?

Er zijn 3 manieren bewaard gebleven om te weten over welke armen het in deze affaire ging.

Ten eerste is er een notariële akte waarin de armen verklaren

- a. dat ze arm zijn en daarom genoodzaakt om op de armenlijst te staan, en
- b. dat ze onderstand ontvingen.²

Het zijn (op te vatten als de huishoudens van):

Aalbert Aalberts van Zoenst
Aert Henrickx Broeren
Catalijn Tijssen weduwe van Aart Rutten van den Heuvel
Cornelis Roelof Commers
Delis Claassen van Griensven
Gerit Hendricx van Son
Gerit Jan Gerit Martens [Ondersteijn]
Gerit Luijcassen Visscher
Gerit Peters Adriaans
Goijaart Peters van Vreede
Hendrina Roelof Commers
Hester Janssen Visser
Huijbert Dircx van der Steen
Jacob Peters Adriaans
Jan Adriaans Broeren
Jan Harmanssen den Haas
Jan Janssen van den Heuvel
Jan Janssen van Nulant
Jan Peters de Klumper [van de Pol]
Jenneken Meeusen vrouw van Jan Jacobs van der Hoffstad
Jenneken Roelof Commers
Maria Dirck Claassen
Mattijs Tijssen van Osch (voor Gerit Cornelissen en voor Gerit Sanders "sijn dogters kinderen")
Neesken Antonis Wouters
Peerken weduwe van Henrick Henrickx van Zon
Peter Henrickx Schalcx

Peter Willems van Coesfelt
 Rut Janssen Guldemans
 Teeuwen Teuwissen van den Heuvel
 Teunis Corsten Leermaker
 Teuniske Jan Teunissen weduwe van Jan
 Jacobsen van Weert.
 Theunis Jacob Jaspars
Willem Henrickx Donck
Wouter Jacobs van Weert
 Zijken (Lucia) weduwe van Claas Janssen
 van Griensven
 (*cursief* wil zeggen: kan schrijven).

De tweede manier is te vinden in de rekening van de armmeesters van 1704 en 1708 waarin werd aangetekend voor wie in die jaren de huishuur betaald werd. Men mag aannemen dat deze personen op de armenlijst voorkwamen.

1. De weduwe en kinderen van Dries Antonis Wouters van Hannen [GDD 1856] woonden in een kamer van Huibert Peters van Geffen in 1704.
2. Jan Gerits van der Heijden woonde in 1704 in het huis van de kinderen Gijsbert Peter Daniels op de Poeldonk [Reindonksestraat 8]. Zijn neef Jan Gerits van der Heijden woonde daar in 1708.
3. Margriet Gielens weduwe van Jan Peter Adriaans [GDD 1461] woonde in het huis van Antonie Peters van Griensven in 1704; in 1708 werd het huis bewoond door Lijske weduwe van Dries Antonis van Hannen [GDD 1856].
4. Jenneke Lobbe weduwe van Delis Peter Broeren [GDD 1123] woonde in het huis van Jacob Cornelis Commers. In 1708 woonde hier bovendien Jacob Peters Boekelmans.
5. Marieke Adriaan Hermans weduwe van Jan Teunis Heuvelds woonde in beide jaren in het huisje van Hilleke weduwe van Delis Jacobs van Osch op het Griensven [Grinsel 81].
6. Antonie Heesakkers woonde in het huis van Frans Hendriks van der Drieborgt in beide jaren.
7. Claas Peters van Hannen woonde in het esthuis van Willem Janssen Michielen op de Keer in 1704; in 1708 woonde zijn weduwe Cornelia in het esthuis van Peter Capiteijns.

8. Teunis van Kol, schoonvader, woonde in het huis van Dirk Hendriks van Boxel in 1704.
9. Jacob Peters Boekelmans woonde in 1704 in het kleine huisje van Corstiaan Godschalk in de Litsestraat.
10. Margriet (zie hiervoor bij nr 3) woonde in 1708 in het esthuis van Gerit Huijberts van Schakenraad.
11. Leendert Peters Ondersteijn woonde in 1708 in het huis op de Keer van zijn broer Jan.
12. Frederik Lever woonde in 1708 in het esthuis van Geurt Gerit Geurts [Grinsel 15].
13. Peter Janssen van Schijndel alias op d Oort woonde in 1708 in het esthuis op de Keer van Cornelis Janssen van Berlicom.

Ten derde, aalmoezen gingen in de jaren 1704 en 1708 naar:

- Adriaan Peter Adriaans 5x
- Alen Commers 5x
- Anna weduwe Peter Abrahams 3x
- Antonis Heesakkers 10x
- Barbara Adriaan Fransen
- Cornelis Roelofs Commers
- Delis Hendriks Wijgergangs 4x
- Dirk Hankens
- Dirk Hendrik Goossens 3x
- Eerken natuurlijke dochter van Delis van Mierlo 2x
- Engel Thijssen van Osch 13x
- Frederik Lever 5x
- Geertruit Jacobs den Timmerman
- Geertruit Jan Gerits van der Heijden 2x
- Jacob Jacobs van Weert, mondkost voor het hele jaar 1708
- Jacob Peter Boekelmans 8x
- Jan Aartsen Stoop
- Jan Gerards van der Heijden 7x en voor de doodskest van zijn vrouw
- Jenneke Teunis Capiteijns 8x
- Jenneke Teunis Heesakkers 4x
- Jenneken Hendrik Lamberts vrouw van Frederik Levers 7x
- Jenneken Janssen den Opper
- Jenneken Janssen Guldemans van Schijndel 7x
- Jenneken weduwe van Dirk Lamberts Schonens 3x
- Katelijn Aart Rutten
- Katelijn Jacobs Schoenmakers
- Klaas Peters van Hannen 8x
- Leendert Peters Ondersteijn 3x

Lijs weduwe Dries Thonis Wouters van Hannen 11x
Maria Aarts van Breda 2x
Neelken weduwe Klaas Peter Wouters van Hannen 7x
Peter Hendriks Schalks 2x
Peter Janssen op t Oort 3x
Willemke Hendrik Seberts 3x.
Deze ontvangers van financiële hulp stonden misschien wel niet (allen) op de armenlijst.

We hebben nu 3 lijstjes: attestanten (lijst 1), huurontvangers (lijst 2) en aalmoesontvangers (lijst 3), te beschouwen als 3 steekproeven.

Geen enkele van de armen komt in alle drie de lijsten voor. Van de aalmoesontvangers komen er 3 ook in lijst 1 voor en 8 ook in lijst 2.

De konklusie moet zijn dat er minstens 47 huishoudens arm waren (35 in lijst 1 en 12 in lijst 2), vermoedelijk wel 70 (47 plus 23 anderen in de derde lijst) en waarschijnlijk nog wel meer. Daarbij zijn ook de alleenstaanden (weduwen vooral) als huishouden gerekend.

In de dorpsrekening van 1707 wordt opgegeven dat 22% van de 1175 inwoners onvermogen was.

Een mogelijkheid is dat de affaire een stille dood is gestorven in de loop van de winter van 1708/1709, die een van de strengste was in eeuwen⁴. Misschien heeft zelfs de pachter toen ingezien dat er niets te halen viel.

Het jaarlijkse aantal begrafenissen bij de Dungense pastoor, die daaruit inkomsten verwierf en er dus boekhouding van bijhield, was in de jaren 1706 - 1712 ongeveer 9 (SD=5). In 4 winters in die periode werden 4, 23, 5 en 5 doden begraven door de pastoor. Opvallend hoog is het aantal voor de winter van 1708/1709, vooral veroorzaakt door 6 sterfgevallen in januari en 8 in februari. Deze aantallen zijn significant hoger dan normaal (gemiddelde 9, SD=9).

Bij de namen van overledenen in januari en februari 1709 komt geen enkele uit de voorgaande 3 lijsten armen voor; ook de pastoor kon van kikkers geen veren plukken. Het is dan ook niet mogelijk met de begraafboeken na te gaan hoe zeer de

groep armen in Den Dungen in de winter van 1709 getroffen werd door de kou.

Noten

1 rekening 1707, fol 147v.

Naar dien Cornelis van Mol in huwelijk hebbende Maria dogter Lambert van Rosmalen, als Pagter van de Montanten deser Parochie over den Termijn Ingegaan 1^a april 1707 Requeste had gedaen presenteren, Aen haar Ed Mo: de heeren Raden van State tegens Dirck van Boxtel, en 18 andere familien, alhier gestelt op de arme en onvermogende hoofd Lijste,

In welck Requeste was geconcludeert, dat voorschreven gerequireerde, mogten worden gecondemneert, aan den voorschreven pagter, voor ijder persoon alsoo op de arm Lijste, te betalen, eene somme van 25 gulden met de 10^a verhoginge van dien, cum expensis,

Ende het voorschreven requeste bij appointment van haar Ed: mo: van dato 1^a februarij 1708, sijnde gestelt, in handen van partije, om te berigten, ende de voorschreven Dirck van Boxtel cum suis, haar daar over hebbende geadresseert, aan de regerende Armmeesters, en Borgemeesters om raad, en daad, ende de voorzegde 19 persoonen, verklaart hebbende aan de armmeesters en borgemeesters dat allen t goed, de voorschreven 19 familien toebehoorende, het Quaet daar aff getrocken, geen 600 gulden waardig was; hebbende gepresenteert allen de geene die haar gesamentlijcke effecten, voor dito 600 gulden begeerden aan te vaarden, allen t selve daar voor gaarne aff te sullen staan en dat, In vollen eigendomme over te willen geven, en dewijle dien pagter de Rendanten, en armmeesters bedreijgde om aan deselve moeijten, aan te doen, alsoo de borgemeesters met de armLijste nog met het formeren van dien, niet hebben te doen, en om sulx, aan alle de werelt te kunnen blijcken, hadden de rendanten en voorschreven armen geligt Attestatie van diversche Armmeesters daar bij gebleken wierd, hoe dat gemelte Armen bij de Armmeesters op de voorschreve onvermogende Lijste gestelt wierden, voor t Concipieren van de voorschreve attestatie betaalt twaalf stuijvers 0:12:0

en voor t grosseren gelijcke 0:12:0

voor t kleijn zegel daar toe geemploijeert betaalt agt stuijvers 0:8:0 (deze akte niet in de protocollen van Mans)

voor t placcaet van t Jaar 1695 van den 19^{en} februarij (:om te senden na den haag aan de heer griffier Tulleken bedienende advocaat van dito Armen) betaalt ses stuijvers 0:6:0

Dewijle de heer Procureur Bronckhorst een rescriptie voor de armen, Contra den voornoemde pagter, aan haar Ed: Mo: had overgelevert, en dito rescriptie bij appointment van den 5^e maart 1708 was gestelt, in handen van den pagter, om binnen 8 dagen na Insinuatie daar op te repliceren, betaalt voor port vier stuijvers 0:4:0

den 10 dito de voorschreven rescriptie, door govert van de ven, aan den voornoemde pagter sijnde geinsinueert voor t schrijven van Copije betaalt twaalf stuijvers 0:12:0

en voor kleijn zegel daar toe gebruijkt 0:4:0

12 dito voorzegde rescriptie te rugge gesonden aan dito procureur, met een attestatie van de Armmeesters,
den 18 dito, missive bekomen van de Heer procureur Bronckhorst, met Notificatie dat het versogte executoriaal den 13 maart aan den voornoemde pagter was verleent, tegens 16 van de 19 armen,
den 20 dito met de heer griffier Tulleken over t verleende executoriaal gesproken, en versoeck opgesteld, op dat het verleende executoriaal mogt werden ghehouden In surcheantie, het welcke den 31 dito wierd geaccordeert, ende den (niet ingevuld) april door den deurwaarder de with aan den pagter is geinsinueert waar, voor de heer griffier betaalt had volgens quitantie van den 8^e april twee gulden tien stuijvers, die jmmidiaet daar Na sijnde gerestitueert alhier worden uijtgetrocken 2:10:0
2. N11 (oud nr N1059), akte nr 72, 12-3-1708.
De armen verklaren tbv Marten Cornelissen van Hannen en Zebert Gerits van de Westelaken, armmeesters,

dat sij alle sijn opregte huijsarmen ende onvermogene luiden mitsgaders incapabel om sonder hulpe van de requiranten off andere goeðhertighe mensen de kost voor haar en haare familien te konnen winnen,
dat ze genoodzaakt sijn op de armenlijst te staan, dat ze assistentie gehat hebben uijt de armkasse. 28 van hen konden niet schrijven, 7 wel (cursief in de lijst; 20%, terwijl de verdeling in de hele bevolking in de orde van 4:6 is).
3 GADD, inv. nrs 1925 en 1926.
4. J. H. van Heurn, Historie der stad en meyerie van 's Hertogenbosch, III, p 402; New Scientist 7 feb 2009, p 46; Chr. Pfister, Wetternachhersage, 1999, p 95; H.J. Buisman, Duizend jaar weer, wind en water in de lage landen, deel vijf, 1675 – 1750.

De aankopen van percelen ten behoeve van de aanleg van de Zuid-Willemsvaart

Om een beeld te krijgen van de natuurlijke en culturele situatie in Den Dungen in de 18^e eeuw kan gebruik gemaakt worden van het verpondingsboek van 1704, de eerste volledige weergave van alle percelen in de gemeente. Dat brengt zijn problemen met zich, die hier nu niet verder zullen worden opgesomd. Het lijkt niet onverantwoord om die 18^e-eeuwse situatieschildering ook van toepassing te laten zijn voor de daaraan voorafgaande periode vanaf rond 1500 toen de laatste ontginningen gebeurden.

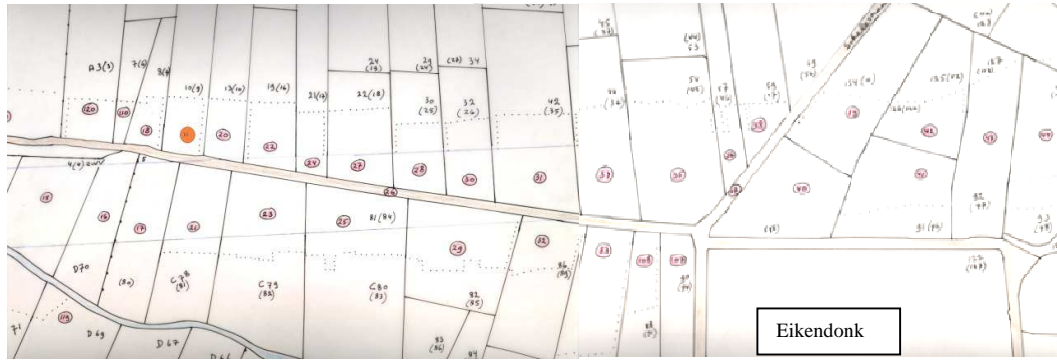
Een grote ingreep in het begin van de 19^e eeuw was het graven van het kanaal door het Bosch' veld en over de Poeldonk. Om deze te kunnen "weg"rekonstrueren moet worden nagegaan hoe de situatie ter plaatse was voordat het kanaal tot stand kwam en daartoe is het nodig de aankopen¹ van de gronden door Waterstaat onder de loupe te nemen.² In de volgende tabel staan de beschikbare gegevens gerangschikt.

De 1^e kolom is het nummer van de taxatie; de 2^e kolom vermeldt de naam van de eigenaar van de verkochte grond; de 3^e kolom was het grondgebruik; de 4^e en 5^e geven de oppervlakte in ellen van de supplementaire (aanvullende) en primitieve (oorspronkelijke) ingenomen gronden. Wij identificeerden die gronden in het verpondingsboek (folio en nummer van de post in het boek van 1704) en het kadaster (sektie D van Den Bosch, A, B en C van Den Dungen in 1832).

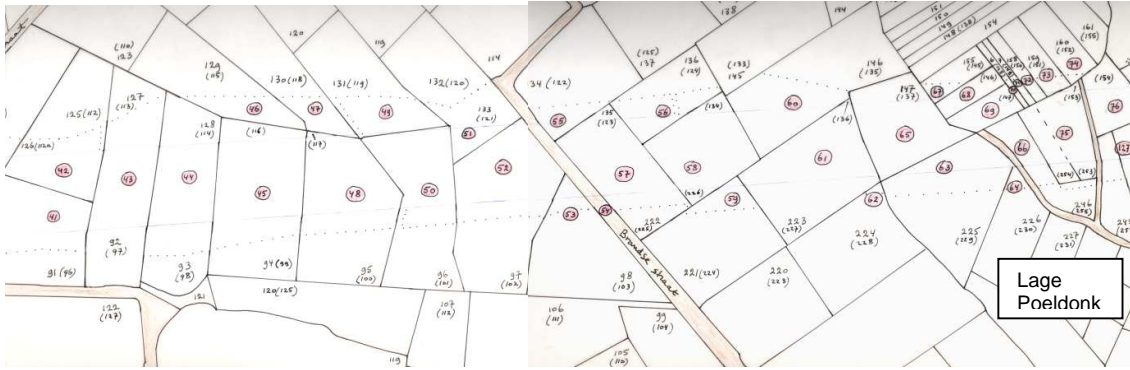
volg nr	eigenaar en verkoper	gebruik	suppl ellen	primit ellen	verp.boek van 1704	kadaster van 1832
1	Marcus C. Molhuijsen	hooiland		900	19v.2	D116?
2	Gemeente Den Dungen	hooil.+weg		3240	Boschpad	D 113
3	Francis van Lanschot	hooiland	100	26480	27v.2	D 85
4	Willem van den Heuvel	hooiland	1800	14900	28.1	D 48
5	Gemeente Den Dungen	hooiland		3400	Boschpad	
6	Adriaan Cock	hooiland	4200	1360	27v.1	D 86
7	Christiaan Spierings als voogd van Adriaan Schouten	hooiland	9788	17410	27.3	D 84
8	Jan vd Bogaart	hooiland	7360	16100	27.2	D 77
9	Hendrik van Alebeek ⁴ / ₅ kinderen Willem vd Merendonk ¹ / ₅	hooiland	7587	13700	27.1	D 76
10	Jan Spierings	hooiland	7587	13700	26v.3	D 75
11	Antonie Jan v.d. Westelaken	hooiland	7587	13700	26v.2	D 74
12	Hend. Verhoeven en Hendrik v. Schijndel	hooiland	7136	10820	26v.1	D 72,3
13	G. van Roosmalen bevorens A. Cock	hooiland	5150	1230	26.3	D 71
14	Adriaan Cock	hooiland	2512	10300	20.1	D 90
15	Jan Goossens	hooiland	54	13570	20.2	D 92
16	Hendrik Goossens	hooiland	2371	7950	20v.1	D 70
17	Paulus Smits	hooiland		11460	20v.2	C 81
18	Hendrik Vissers	hooiland	4743	960	16v.1	A 8
19	Antonetta vd Broek vr v Jan Verhofstad	hooiland	3200	1170	16.2	A 10
20	Adriaan Stillis ¹ / ₄ , Roelof v Heck ² / ₄ en Geeling den Haas ¹ / ₄	hooiland	2970	1260	16.1	A 13
21	Gerardus Godschalk	hooiland		13810	20v.3	C 78
22	Paulus Smits	hooiland	3250	2500	15.3	A 19
23	Jan Spierings en Jan van Grinsven	hooiland	164	10140	21.1	C 79
24	Adriaantje vd. Pol wed. Jan v. Grinsven	hooiland	1295	2040	15.2	A 21
25	Jan G. Schellekens ¹ / ₂ en H. Smits ¹ / ₂	hooiland	905	8720	21.2	C 81

26	Gemeente Den Dungen	weg+putten	19200	Boschpad	-
27	H.v Grinsven ³ / ₄ en Jan Eijkemans ¹ / ₄	hooiland	2800 4130	14.2	A 22
28	Laurens van Houtum	hooiland	780 5880	14.1	A 30
29	Paulus Smits	hooiland	3227 6120	21.3	C 82
30	Antonie van der Kammen	hooiland	5500	12v.2	A 32
31	Paulus Smits	hooiland	10900	12v.1	A 42
32	Ardiena Smits	hooiland	2818 1410	21v.3	C 86
33	Eijmert Verhouden en Peter vd Besselaar	hooiland	4166 80	22.1	C 87
34	Jan van Geffen en Willem van Grinsven	hooiland	1130 9180	11.1	A 44
35	Mathijs Godschalk en Jan vd Westelaken	hooiland	1463 14400	6.1	A 54
36	Paulus van Gerwen	hooiland	224 2500	6v.1	A 57
37	Gemeente Den Dungen	weg	2090	Schelestraat	-
38	Jan Spierings	hooiland	624 3020	6v.2	A 59
39	Hendrik Venrooij	hooiland	880 7220	51.2	A 124
40	J. vd Westelaken en Ant.R.Goossens	hooiland	13100	51.1	C 95oud
41	Antonie van der Westelaken	hooiland	10200	50v.3	C 91
42	Jan Meulenbroek	hooiland	6810	51.3	A 125
43	Adriaan vd Donk en Hendrik Venrooij	hooiland	3490 10250	50v.2	A 127
44	Peter Spierings	hooiland	2240 10180	50v.1	C 93
45	Maria Harewassers	hooiland	672 13480	50.3	C 94
46	Peter Goossens	hooiland	3116 650	51v.2	A 129
47	Antonie van der Westelaken	hooiland	1106 800	51v.3	A 130
48	Willem Abrahams	hooiland	11530	50.2	C 95
49	Jan Spierings	hooiland	2100 3550	52.2	A 131
50	Antonie Spierings	hooiland	590 11300	50.1	C 96
51	Mathijs Godschalk	weiland	462 6500	52.3	A 132
52	Antonie van der Westelaken	weiland	9300	49v.2	C 97
53	Johanna van Eijk	weiland	1540	49v.1	C 98
54	Gemeente Den Dungen	weg	2500	Brandse straat	
55	Adriaan Cock	hooiland	2000	56v.1	A 134
56	Antonie van der Westelaken	hooiland	7890	58v.2	A 136
57	Paulus Smits	hooiland	4680	58v.2	C 222
58	Paulus Smits	hooiland	9860	58v.2	A 134oud
59	Antonie Smits	hooiland	288 1920	58v.3	C 221
60	Laurens van der Heijden	hooiland	480 6170	58v.1	A 146
61	Adriaan Eijkemans	hooiland	2550 10880	59.1	C 223
62	Mathijs Godschalk	hooiland	260	59v.2	C 224
63	Arnold van den Borne	hooiland	6000	59.3	C 225
64	Paulus Smits	bouwland	375	95.2	C 226
65	Jan Goossens	hooiland	660 9090	59.2	A 147
66	Adriaan Stillis	bouwland	2430	95.3	C 246

67	Gerardus Godschalk	bouwland		775	97v.3	A 155
68	Paulus Smits	bouwland		2300	97v.2	A 146oud
69	weduwe Mathijs van der Donk	bouwland		2500	97v.1	A 147oud
70	Antonie Francis van der Westelaken	bouwland		340	97.3	A 156
71	Peter van der Crabben	bouwland		320	97.3	A 157
72	Paulus Smits	bouwland		430	97.2	A 158
73	Peter Schouten	bouwland		670	97.1	A 159
74	Jan Schellekens	bouwland		170	96v.2	A 160
75	Jan Spierings en Hendrikus van Osch	bouwland		5960	96.3	A 153oud
76	Jan Spierings	bouwland		4910	95v.1	A 154oud
77	Antonie Hendrik Spierings	hooiland	1410	4060	58.1	A 157oud
78	Dilis Strik	hooiland		7500	58.2	C 249oud
79	weduwe Mathijs vd Donk	bouwland		1790		geen nr
80	Antonie Schakenraad	bouwland		860		geen nr
81	Christiaan den Hertog	hooiland	226	1520	58.3	C 242
82	Gemeente Dungen en Geeling den Haas	weg+putten	300	5310	Poeldonk	-
83	Gemeente Den Dungen en Jan vd Aa	bos en weg		520		A 163
84	Jan van der Aa	bouwland	186	820	100v.2	A 164
85	Geertruda Mulders	hooiland	459	50	70v.1	A 172
86	Gerlacus den Haas	bouwland		6740	100v.1	A 345
87	Peter van Grinsven	hooiland	634	8770	70v.2	A 161oud
88	Laurens van den Heuvel	hooiland	2420	5100	70v.2	A 165
89	Peter Schouten	weiland	360	17480	71.2	A 166
90	Jan Venrooij en Dirk van den Besselaar	hooiland	330	3880	71.3	A 169
91	Antonie van der Westelaken	weiland		11440	71v.1	A 342
92	Jan Smits en Dirk Smulders	weiland	219	4500	71v.1	A 341
93	Antonie Godschalk	weiland	488	3600	72.2	A 312
94	Jan Spierings	weiland	249	9600	72.1	A 168
95	Petronella van der Cammen vrouw van Laurens vd Heijden	weiland	1081	2000	71v.3	A 339
96	Hendrik Schouten en Mathijs Godschalk	weiland	296	11260	72v.2	A 338
97	Jan Schouten	weiland	1253	5050	72.3	A 313
98	Laurens van der Heijden	weiland	190	700	72v.1	A 314
99	Adriaan Eikemans	bouwland		3400	114v.3	A 337
100	Peter Schouten	bouwland		1500	114v.1	A 317
101	Willem van der Merendonk voogd van de kinderen Delis van der Merendonk	bouwland		3500	114v.2	A 313oud
102	Jan van der Aa	bouwland		2380	72v.3/4	A 332oud
103	Jan Hendrik Spierings	bouwland		1650	115.2	A 335
104	Nicolaas van Thiel	bouwland	40	400	115v.1	A 334
105	Hendrik van Hannen	bouwland		160	112v.3	A 310
106	Antonie Godschalk	weiland		680		?

107	Antonie van Grinsven	weiland	6775	22.3	C 90
108	Paulus Smits	weiland	3803	22.2	C 88
109	Gemeente Den Dungen	weg + putten	1675	IJvelaar	-
110	Jan Bowier tevoren J. Speelman	weiland	3637	16v.2	A7
111	Mathijs Godschalk	weiland	6376	16v.3	D 95
112	Peter Goossens	weiland	2770	17v.2	D 100
113	Gemeente Den Dungen	weiland	1598		langs D92
114	Adriaan Cock	weiland	4441		?
115	Adriaan Cock	weiland	660		?
116	Jan Meulenbroek	weiland	46		?
117	Gemeente Den Dungen	putten	3311		?
118	Gemeente Den Dungen	weg + hooil.	1330		?
119	Jan van der Aa	weiland	920	26.1	D 69
120	Geefhuis Den Bosch	weiland	2690	17v.3	A 3
121	Jan vd Hofstad ¹ / ₂ en weduwe Theodorus Vissers	visserij	-		-
122	Laurens van der Heijden	hooiland	4280	73.1	A 319
123	Nicolaas van Thiel	hooiland	1845	73.2	A 333
124	erve Fr. vd Westelaken en Jan v Geffen	hooiland	216	75v.3	B 972, 4
125	Petronella van Overbeek	bouwland	1139	225.3	B 975 - 8
126	erve Francis van der Westelaken	hooiland	?		?
127	Bartel Pijnappels	bouwland	?	95v.2	C 244,5

Bespreking

1.

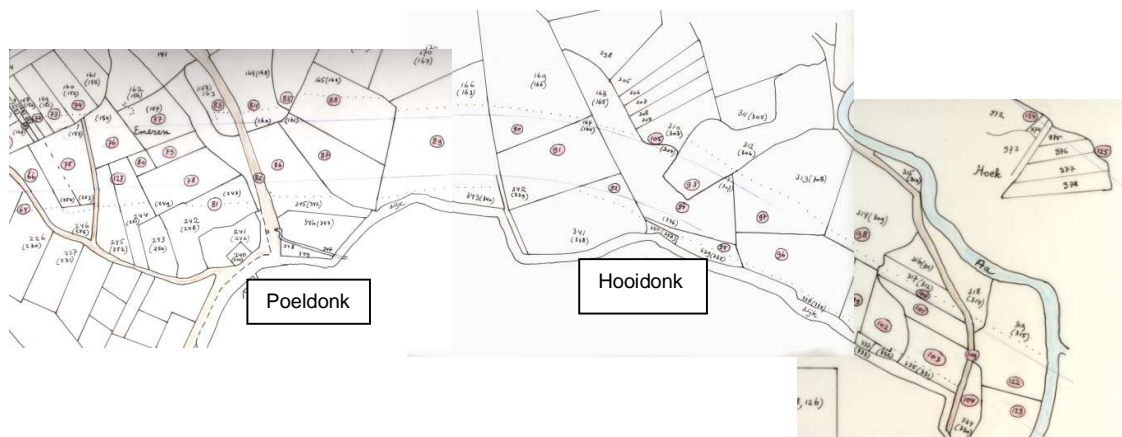
De verkoop van D101 is niet gevonden. Het weiland *het gepekt hekken* (D100 en D101) was vanaf 1704 eigendom van twee eigenaren, elk voor de helft. Later in de 18^e eeuw verwierf predikant Loef in Den Bosch het geheel (1748). In 1832 waren de eigenaren Peter Hendriks Goossens (D100) en het Geefhuis in Den Bosch (D101). Het Geefhuis (vroeger de H. Geest) bezat bovendien A3; in de tabel onder volgnummer 120 opgenomen. De aankoop van Goossens heeft volgnummer 112.

2.

De aankoop van M. Molhuizen werd als D116? onder volgnummer 1 geplaatst. Deze Molhuizen bezat in 1832 alleen A16, maar dit lag buiten het tracé van het kanaal. Het is mogelijk dat het een deel van *de bleiken aan de Aa* betreft, maar dit perceel D115 was toen van Fr. van Lanschot.

3.

Het ongenummerde perceel langs de straat bij A163 op de Poeldonk, ter plaatse van de huidige Dungenense brug, zit waarschijnlijk in aankoop 82, want die omvat 5610 ellen en dat is veel meer dan het stuk straat groot was. Het lijkt er ook op dat de straat daar ooit oostwaarts is verlegd.

4. De aankopen 79 en 80 van de weduwe Mathijs van der Donk resp. Antonie Schakenraad hebben geen kadastrumnummer in de tabel gekregen. Deze percelen werden ook in het verpondingsboek niet gevonden.
5. De aankoop 106 van weiland van Antonie Godschalk kon niet worden bepaald. Dit geldt ook voor de aankopen 114-118 en 126.
6. Ingenomen delen van straten werden aan de gemeente vergoed, water (de Dungense vaartgraaf) niet.

De figuren

Het tracé van ruim 3 km vanaf de stad tot aan de Aa is in de 4 figuren boven aan de bladzijden afgebeeld.

In rode cirkels staan de volgnummers van de aankopen. Kadastrumnummers zijn in zwart; de oude nummers (in de tabel aangegeven met "oud", die in 1821 aan de percelen waren toegekend, maar die gewijzigd moesten worden met het vervallen van enkele nummers bij het graven van het kanaal), staan tussen haakjes.

De kaartjes zijn zo gedetailleerd gefotografeerd dat ze op het scherm sterk vergroot kunnen worden waarbij de aanduidingen leesbaar worden.

Onder het tracé van het kanaal is de perceelsindeling van het land nu duidelijk, zoals deze lange tijd tot aan 1820 was. Vrijwel alle eigenaren van die percelen, vanaf 1704 tot aan de aanleg van het kanaal, konden in de verpondingsboeken van Den Dungen worden gevonden. Van sommige percelen blijft de grootte en eigenaar onbekend.

¹ Het waren niet zozeer aankopen als wel onteigeningen waarvoor een schadeloosstelling gegeven werd.

² BHIC, Provinciaal archief 1814-1920, inv. nr. 4666, Tauxatie gronden t.b.v. de aanleg van de Zuid-Willemsvaart, d.d. 6 mei 1822, 11 jun 1822, 4 okt 1824 en 15 okt 1824.

De hervormde gemeente van Den Dungen (5); Dominee Theodorus of Didericus Groen 1679 - 1726

Ds. Tielman van Breugel

In zijn lijst van predikanten schrijft Mommers ten onrechte dat Tielman van Breugel in 1679 predikant in Den Dungen was. Ds. Tielman van Breugel, predikant in Berchem en Nistelrode, werd op 10 oktober 1679 door de classis beroepen in Rosmalen en Empel. Op dezelfde dag werd ook Ds. Theodorus Groen beroepen in Den Dungen¹.

Theodorus of Didericus Groen

Volgens Mommers was Theodorus Groen predikant in Den Dungen van 1 januari 1680 tot 31 december 1680 en Diedrick Groen van 1 januari 1681 tot 11 september 1742. Maar hij vergist zich hier. Het gaat over dezelfde predikant Groen die Theodorus of Didericus werd genoemd².

De beroeping en bevestiging van Ds. Theodorus Groen

Dirk Groen, werd 1657 in Heusden geboren. Van 1676 tot 1677 studeerde hij theologie in Utrecht³. Op 10 oktober 1679 werd hij door de classis beroepen tot predikant in Den Dungen. De classis stelde alles in het werk om hem nog voor de winter te bevestigen. Daartoe stuurden ze afgevaardigden naar Den Haag om bij de Hoog Mogenden een snelle benoeming te bewerkstelligen⁴. Een en ander was snel geregeld en de classis kon overgaan tot bevestiging, maar niet voordat hij een kerkelijk examen zou afleggen. Dit vond plaats op 6 december 1679. Daarvoor moest hij voor een deputatie van de classis, een proefpredikatie houden over de brief aan de Galaten 2:16. Voor dezelfde commissie moest hij die tekst uitleggen en verklaren. Theodorus Groen slaagde voor zijn examen en niets stond in de weg om in Den Dungen in zijn kerkelijke dienst bevestigd te worden⁵. Wanneer zijn bevestiging werkelijk heeft plaats gevonden is niet bekend. Wel dat het gebeurd moet zijn tussen zijn examen op 6 december 1679 en 10 januari 1680 toen hij lid van de classis werd. Hij kon daarvan lid worden omdat hij *In den kerckendienst op Den Dungen was bevestigd*⁶.

Zijn ontslag

Ds. Theodorus Groen diende in oktober 1725 zijn ontslag in. Hij was toen 67 jaar en was 44 jaar predikant geweest. Hij deed dat omdat hij vond dat hij *wegens zijn hoge ouderdom, verval van krachten en verzwakking van memorie* niet langer in staat was zijn ambt uit te oefenen. Hij verzocht de Hoog Mogende Heren een adjunct-predikant te benoemen. De Heren in Den Haag stemden daarin toe en al op op 4 januari 1726 beriep de classis voor Den Dungen een adjunct⁷.

Theodorus Groen overleed op 7-9-1742 te 's-Hertogenbosch⁸.

Functioneren van Ds. Groen

Uit de visitatieverslagen blijkt dat de Dungense ledematen zeer te spreken waren over het functioneren van Ds. Groen. Ze vonden dat hij zijn dienst ernstig waarnam, streng in de leer was en een voorbeeldig leven leidde. Hij preekte zondags twee keer en gaf in de namiddag catechismusles aan de jeugd. Hij bediende vier maal per jaar het Heilig Avondmaal des Heren, zoals voorgeschreven was. De zondag daaraan voorafgaande hield hij een boetepredikatie en op de dag zelf 's middags een dankdienst.

Zijn kerkelijke administratie hield hij nauwgezet bij.

Het geld bestemd voor de diakonie werd door de schoolmeester opgehaald, die ook de administratie ervan bij hield. De predikant beoordeelde hoe het werd besteed. Eens per jaar legde hij daarvoor ten overstaan van de gemeente rekening en verantwoording af⁹.

Kerkelijke administratie

Gedurende zijn kerkelijke bediening zijn door Groen 67 kinderen gedoopt. Met uitzondering van de kinderen van de Dungense onderwijzers kwamen ze uit de omliggende plaatsen. Ruim de helft van de dopelingen had ouders die een kerkelijke- of een overheidsfunctie bekleedden: de predikanten van Gemonde, Kessel en Boxtel, de voorlezer en koster van Boxtel, de schoolmeesters van Berlicum, Schijndel en Middelrode, de secretarissen van St. Michiels-gestel, Berlicum, Heeswijk, Erp en Veghel, de vorsters van Berlicum en Schijndel, een postmeester en een raadsfunctionaris uit 's-Hertogenbosch¹⁰.

Ledematen en toehoorders

Ds. Groen heeft in totaal 4 ledematen aangenomen: Bartel Tapijt (1681), Hendrik Lodewijk Uijtenhoven (1702), Willem Mans (1704) en Antonij van der Meer *medicinae doctor* (1713)¹¹.

Zijn gemeente bestond uit 6 of 7 ledematen. Na 1720 waren er het 11 tot 15. In de zomer bevonden er zich soms 8 of 9 toehoorders uit Den Bosch onder zijn gehoor¹².

Schoolmeesters

Mommers en Roosenboom gaan in hun lijst van schoolmeesters ervan uit dat Willem Mans in 1681 Phillippus Mans opgevolgde¹⁴. Maar dat is niet juist. Willem Mans sr. (1683 -1717; zoon van Kaspar) werd op 21 juni 1683 door de

Raad van State benoemd tot schoolmeester en koster in Den Dungen. Met de benoemingsakte in de hand ging hij op 11 of 12 augustus 1683 naar de classis om zijn benoeming te laten bekrachtigen. Alvorens de classis dat deed moest ook hij eerst een kerkelijk examen afleggen voor een deputatie van de classis. Willem slaagde voor het examen. De examencommissie adviseerde de classis dan ook hem in Den Dungen te benoemen. De classis nam het advies over en Willem Mans kon in Den Dungen aan de slag. De classis eiste wel van hem dat hij zo snel mogelijk vanuit 's-Hertogenbosch naar Den Dungen verhuisde. Willem zegde dat toe¹⁵. Niettegenstaande zijn belofte woonde hij in april 1684 nog steeds niet in Den Dungen en liet ook het schooldoen aan een ander over¹⁶. Een half jaar later was het dan toch eindelijk zo ver dat Willem naar Den Dungen verhuisde en zelf voor de klas ging staan¹⁷.

Willem Mans overleed in 1717. Hij werd opgevolgd door weer een Willem Mans (jr., zoon van Jacob, neef van Willem sr.).¹⁸

Opmerkingen aangaande het onderwijs

In 1684 vonden Ds. Groen en de ledematen dat Willem Mans *doorgaans goed onderwijs* gaf. Vier jaar later waren ze zeer te spreken over zijn manier van school doen. Ze verklaarden dat *hij trouw was in het geven van onderwijs en in zijn kerkelijke bediening*. In 1697 en 1699 tekende de visitorator op dat Willem Mans zijn lessen niet begon en eindigde met een gebed¹⁹.

Aantal leerlingen

Blijkens het visitatieverslag van 1682 gingen er 's winters 60 en 's zomers 10 tot 12 kinderen naar school. De meeste ouders hielden 's zomers (zoals bijna overal) hun kinderen thuis om op het land te helpen. In het verslag staat dat in de jaren daarvoor er 's winters wel 170 en 's zomers 60 kinderen kwamen²⁰. Vanwaar die terugloop? De visitorator stelde vast dat naast de school van meester Mans er een *paapse* school was waar veel Dungenese ouders hun kinderen naar toe stuurden. Bovendien was er ook nog een kwezel die onder het mom van

naai- en breiles onderwijs gaf. Hij vond dat die *twee scholen grote afbreuk doen aan de meester van Den Dungen*²⁰. Een mogelijke oorzaak van het teruglopen van het aantal leerlingen is dat de schoolmeesters Kaspar en Willem Mans van 1681 tot 1684 niet in Den Dungen woonden en het school doen aan een ander hebben overgelaten. Na de komst van Willem Mans in 1684 steeg het aantal leerlingen weer langzaam. In 1688 waren er in de winter al 130 en in 1700 zelfs 200 leerlingen. Met het gevolg dat in 1700/1701 de *schoole te klein werd bevonden voor de menigte der schoolkinderen die daar in komen, en soo waren de Rendanten door dese gemeente versogt om deselvige te vergroten*, hetgeen dan ook gebeurde²¹.

Het onderwijs was gratis. Wel betaalden de ouders schoolgeld dat bestemd was voor het lesmateriaal, de verlichting en de verwarming. Voor de ouders die dat niet konden betalen, kreeg de schoolmeester, uit de armenkas, jaarlijks 10 gulden²².

Paapse bijscholen

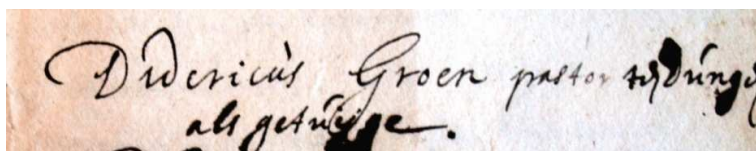
In Den Dungen was in 1692 een paapse bijschool. Uit de visitatieverslagen komt naar voren dat er tussen 1712 en 1716 vier bijscholen zijn geweest. Een daarvan werd in 1712 geleid door de *quesel* Hester van Grinsven. Onder het mom van naailes gaf ze *paaps* onderwijs. In 1714 waren er zelfs twee van die zogenaamde naaischolen²³.

Politieke reformatie

Ds. Groen klaagde in 1692 tegen de visitorator dat vorster Daniel van Osch en zijn hele familie *paaps* waren en maar zelden naar het *gehoor van Gods woord* kwamen²³.

Vanaf 1648 was het nog steeds niet gelukt om ook in Den Dungen een hervormde vorster aan te stellen, hetgeen wel de bedoeling was. Op 22 februari 1714 benoemde de hoogschout Jan de Vette uit Alem tot vorster in Den Dungen in plaats van Daniel van Osch omdat de laatste niet van de gereformeerde religie was²⁴.

In zijn lijst van vorsters laat Mommers onjuist Jan de Vette op 1 januari 1715 beginnen²⁵.

Didericus Groen pastor d' dungen
als getuige.

(N4, fo 13, 7-4-1686)

Noten

- 1 BHIC, Classis van 's-Hertogenbosch, inv. nr. 2, verslagen, 10-10-1679; A.R.M. Mommers, Inventaris van het administratief oud- en nieuw archief der gemeente Den Dungen, Predikanten, blz. 40; F. A. van Lieburg, Repertorium van Nederlands hervormde predikanten tot 1816, deel 1, blz. 35.
- 2 BHIC, Classis inv. nr. 2, verslagen 1679-1726; Mommers, a.w. blz. 41; zie ook *Dungense Historiën* mei 2008.
- 3 BHIC, DTB Heusden; H. Bots e.a., Noordbrabantse studenten 1550-1750, blz. 331.
- 4 Classis nr. 2, verslagen, 10-10-1679, acta III, acta VIII.
- 5 Classis nr. 2, verslagen, 6-12-1679 art. 11.
- 6 Classis nr. 2, verslagen, 10-1-1680, art. 1.
- 7 Classis nr. 4, verslagen, 2-3 oct. 1725, art. 4-6.
- 8 H. Bots e.a., Noordbrabantse studenten 1550-1750, blz. 331.
- 9 Classis, inv. nr. 37, visitatieverslagen 1681-1725.
- 10 BHIC, DTB Den Dungen, nr. 13.
- 11 DTB 13, fol. 4v.
- 12 Classis, inv. nr. 37, visitatieverslagen 1681-1725.
- 14 A. Mommers, a.w., Schoolmeesters, blz. 42; H. Roosenboom. De dorpsschool in de Meierij van 's-Hertogenbosch van 1648 tot 1795, Bijlage 2, blz. 309.
- 15 Classis nr. 2, verslagen, 10-11-aug 1683, art. 11.
- 16 Classis nr. 2, verslagen, april 1684, art. 14.
- 17 Classis nr. 2, verslagen, oktober 1684, art. 17.
- 18 zie noot 14.
- 19 Classis, inv. nr. 37, visitatieverslagen 1684 - 1700.
- 20 Classis, inv. nr. 37, visitatieverslag 1682.
- 21 BHIC, toegangsnr. 5037, inv. nr. 10, Dorpsrekeningen Den Dungen 1700-1705.
- 22 BHIC, toegangsnr. 1571, armenrekeningen 1686-1930, inv. nr. 1927 over 1712.
- 23 Classis, inv. nr. 37, visitatieverslag, 1692, 1712; Classis, inv. nr. 4, vergaderingen 1715-1716.
- 24 BHIC, toegangsnr. 5037, inv. nr. 4, resoluties en notulen, 22-2-1714.
- 25 Mommers, a.w., lijst van vorsters, blz. 42.

Dungense import (2); Schonen

Lambert Dirk Goossens van Lieshout kwam in in het einde van de 16^e eeuw in Den Dungen wonen; hij was getrouwd met Margriet Jan Jansen Strik (GDD blad 18d). Ze woonden in Woud 25.

Misschien ten overvloede wijzen we erop dat *Goossens* een patroniem is (d.w.z. Goossen was de grootvader van Lambert) en dat *Van Lieshout* kan aangeven dat Lambert uit dat dorp kwam of dat Dirk of Goossen uit dat dorp kwam.

Lambert overleed tussen 1614 en 1616, Margriet in 1634. Voor Lambert en Margriet vonden wij geen enkele keer als achternaam Schonen.

Lambert had wettige en onwettige kinderen: Jan, Denis, Dirk, Cornelis, Eva en Heijlke. Alleen bij Dirks zoon Lambert werd *Schonen* of *Schonens* als achter- of bijnaam gebezigd.

Goossen - Dirk - Lambert - Dirk - Lambert Schonen x Margiet Strik x Josina van Dijk
--

Lambert Schonen werd in 1630 in Den Dungen geboren als zoon van Dirk Lamberts en Josina van Dijk, die uit Schijndel afkomstig was. Hij trouwde in 1658 met Geerten Jan Franssen, afkomstig uit Gestel. Over hem publiceerden wij al eerder.¹

Denis Lamberts en zijn kinderen kregen de achternaam Van Grinsven, die afkomstig is van Denis' vrouw: Peerke Eijmbert Peters van Grinsven.

In dit geval zijn Van Grinsvennen en Schonens leden van één "familie"² en naaste verwanten, terwijl ze allen afstammen van Lambert van Lieshout: drie verschillende achternamen in één "familie".

Noten

1 Het Griensvenneke 22 (1997), 53.

2 Het woord familie in deze betekenis schept alleen maar onduidelijkheid; zie GTOB 19 (2004), 33.

Lambert Dirk Goossens van Lieshout, 18d; overleden ca. 1615

x

Margriet Jan Strick; overleden in 1634

kinderen:

1. Jan, 1269; de zoon is Peter, 961

2. Cornelis, 1272 en 1043

kinderen:

1. Barbara x Rut Jacobs den Otter, 58a

3. Goijaart

4. Heijlke x Gerit Jans Mulder, 240

kinderen:

1. Lambertje x Adriaan Broeren, 239

2. Jan, 246

3. Marieke x Jacob van Osch, 404c; xx Jan Cuijpers, 1451

4. Arike x Michiel van Sprang, 1461

5. Jenneke x Roelof Spierings, 597a

5. Dirk x Josina van Dijk, 18L

kinderen:

1. Peerke x Hendrik Goossens, 235a

kinderen:

1. Dirk, 1997

2. Maria x Cornelis Vervoort, 1468

2. **Lambert** x Geerten Jan Fransen 18n

kinderen:

1. Uke x Jan Delis van Grinsven, 20

2. Jenneke x Jan Antoons, 1127

3. **Dirk** x Jenneke van Vaarle, 18 e

kinderen:

1. **Peter** x Cornelia van Son, 18f

Cornelia was de voornaamste
naaister van Den Dungen

kinderen:

1. Antoon

2. Elizabet x Peter Broeren, 238a

3. Henrica

4. Dirk

5. **Petronella** x Antoon van Grinsven, 18a

2. **Heijltje** x A.P. van der Steen, 2959

3. **Hendrik** x Adriana Broeren

4. Jenneke x H.P. Broeren, 237

6. *Denis* x Peterke Eijmberts, 23

kinderen:

1. *Eijmbert*, 860

2. Margriet x Aart van Breda, 17i

3. Heijlke x Jan van Kuijk

4. Lambert

5. *Jan* x Marie van Osch, 22a

kinderen:

1. *Anna* x Servaas van den Water, 578a

2. Peter

vetgedrukt: Schonen; cursief: van Grinsven
de getallen achter de namen zijn bladen uit GDD

Financiering van de kapel van Den Dungen in de 15^e eeuw

Inleiding

De financiering van de Dungense kerk is een langdurig proces geweest. Het is natuurlijk gestart met iemand die een stuk grond beschikbaar wilde stellen, al of niet tegen betaling (en die is niet gevonden). Waarschijnlijk was die iemand de eigenaar van het eerste huis aan de even kant van de Litsestraat, een plek die destijds Griensvenne werd genoemd. Daarna was er kapitaal nodig voor het aanschaffen van materiaal en voor het bouwen. Bijzonder weinig is daarover bekend; in het kerkarchief is het een ontbrekend onderwerp. Het is onbekend waarom dat oude archief ontbreekt.

In dit artikel staat het materiaal waarmee men zich over die periode een beeld kan proberen te vormen. Het is niet een compleet overzicht. Weliswaar gaat het wel over een compleet overzicht van geregistreerde betalingen aan de kapel voor zover die gevestigd waren op huizen, maar van landerijen in Den Dungen is dat niet volledig bijgehouden, en buiten de dorpsgrenzen zeker niet. Niets eens bekend zijn de waarschijnlijk talloze kleine schenkingen in muntgeld of legaten in testamenten, op een enkele uitzondering na.

Schenkingen of beleggingen ten behoeve van de Armen (de tafel van de Heilige Geest) zijn buiten dit artikel gelaten en worden afzonderlijk bewerkt.

Het lenen van geld werd in de 15^e eeuw anders beschreven dan nu.

Stel dat Anna behoefte heeft aan kapitaal om iets te kopen of om in het levensonderhoud te kunnen voorzien, en dat zij geld leent van Bert en jaarlijks daarover aan Bert rente betaalt, dan werd toen gezegd dat Anna een cijns verkocht, dat wil zeggen dat Anna jaarlijks een rente betalen moest over het geleende kapitaal en dat Bert recht had op jaarlijkse betaling van die cijns. Als de betaling van de rente in natura ging, werd gesproken over een pacht, vaak uitgedrukt in mudden rog.

Er was een onderpand voor de lening, meestal een stuk land of een huis, soms een andere cijns.

De cijns of pacht was een last die op dit onroerend goed (als onderpand van de lening) van Anna rustte en niet op de eigenaresse als persoon. Het goed was belast met een cijns van bijv. 5 pond, te betalen door Anna aan Bert.

Bij verkoop van het onroerend goed door Anna (rekening houdend met de waarde van die last) aan Cees, kwam de betalingsverplichting van de cijns aan Bert voortaan ten laste van Cees.

Bert kon de cijns overdoen aan Dieneke, waarna Anna of Cees de cijns voortaan aan Dieneke moest betalen.

Cijnzen konden al of niet worden afgelost, met betaling van het kapitaal door Anna of Cees aan Bert of Dieneke.

Al deze transakties werden vastgelegd in schepenbrieven.

Als de kapel een cijns ten geschenke kreeg - men droeg een cijns aan de kapelmeesters of aan de rektor op - dan hield dit in dat de kapelmeesters de beschikking kregen over een jaarlijkse betaling van rente, of eenmalig over een kapitaal als de lening werd gelost.

Omgekeerd konden de kapelmeesters kapitaal beleggen (d.w.z. een cijns kopen).

Overzicht van de akten algemeen

1. Heer Peter van Tuijl, priester, rektor van de kapel, en de kapelmeesters Jan Hals, Jan Barniers en Jan van den Kamp geven kwitantie aan Jan en Roelof zonen w Gijb van der Rennendonk voor betaling van een cijns van 20 schellingen.³

2. Jan en Roelof zonen w Gijb van der Reijndonk beloven de kapelmeesters Jan Hals, Jan Barniers en Jan van den Camp om 19 gulden te betalen.⁴

3. Transport van een cijns van 20 schellingen uit Litsestraat 60 aan de kapelmeesters Jan Hals en Jan Barniers, door Maria Jan van Tichelt van Antwerpen⁵, welke cijns Laureijns Reijners van Lith aan haar verkocht had.
4. Klaas Gerongs Teppers (of die Tepper) verkoopt aan Arnt Henriks Bollen een cijns van 10 schellingen uit Boschpad B451. Transport van deze cijns door Arnt Bollen aan de kapel niet gevonden. Klaas verkoopt Boschpad B451 aan Laureijns Reijners van Lyt, belast met 10 schellingen aan de kapel.⁶ Laureijns Reijners van Lith verkoopt Dirk Jan Vrancken een cijns van 40 schellingen uit Boschpad B451, reeds belast met 40 schellingen aan de kapel (vestiging daarvan niet gevonden). Jacob z w Dirk Jan Vrancken heeft aan de kapelmeesters Jan Goijaarts en Jan Engberts van den Yvelaar opgedragen een cijns van 40 schellingen uit Boschpad B451.⁷
5. Willem Jans Boon belooft heer Willem van Megen, priester, 20 goudgulden te betalen, en 7½ goudgulden te betalen aan de kapel.⁸
6. Jan Jan Barniers van den Dungen man van Hadewych Henriks van den Mortel belooft de kinderen Jan Bruggelaar een pacht uit zijn goed en uit een kamp *d moerschot* te betalen. Zij hadden in hun testament 1 oude grote vermaakt aan de kapel.⁹ Jan Jan Barniers verkoopt Paterstraat B534 aan Henrik Arnts van den Hoernic, vroeger van Peter Gerits Sporbosch, belast met 4 pond aan de kapel.¹⁰ Vestiging van die cijns niet gevonden. Gijb en Wouter zonen van Gijb Wouter Ottensoon verkopen Brabantslandstraat 10 aan Klaas Goijaart Yewaens, belast met 4 kwarten rijnwijn aan de kapel. Het huis komt van Jan Jan Barniers.¹¹ Vestiging ervan niet gevonden.
7. Everart Arnt Genen bezit Poeldonk A181, belast met 2 pond aan de kapel.¹² Deze cijns werd in 1381 beloofd door Gerard Hadewigen¹³. Wijlen Jacob Arnt Genen had 4 pond vermaakt, ½ aan de armen, ½ aan de kapel. Everart Arnt Genen belooft die cijns te betalen.¹⁴ Jan Loeken belooft Jan Roelof Arnt Genen een cijns van 4 pond te betalen, welke Jacob Arnt Genen in zijn testament legateerde ½ aan de kapel, ½ aan een gasthuis in Den Bosch.¹⁵
8. Dirk nat z w Arnt Rover Wellens belooft de kapelmeesters Jan Goijaarts en Jan Robben gedurende 4 jaar 2 pond per jaar te betalen.¹⁶
9. Willem van Gestel, glazenmaker, zoon v Jan van Gestel [man van Katarina Dirk Hadewigen van den Dungen¹⁷, eigenaresse van Eikendonk 6 tot 1420] draagt kapelmeester Jan Robben van Houthem een cijns van 20 schellingen uit land in *die Eijckendonkse hoeve* op, t.b.v. de rektor van de kapel, onlangs gesticht, voor een mis die Jan van den Camp in die kapel stichtte. (Zie ook nr 82). Willem had die cijns verkregen van Henrik Sanders van den Bruekelen.¹⁸ Jan die Meester geeft Wouter Claas van Brabant 3 lopense land op Eikendonk ten cijns, dat belast is met 20 schellingen aan de kapel.¹⁹
10. Henrik Gijb Bolle koopt van de weduwe Willem Laureijns van Lith Litsestraat 50, belast met 4 kwarten rijnwijn aan de kapel.²⁰ Vestiging ervan niet gevonden.
11. De kapel bezit een perceel land achter Poeldonksedijk B101a.²¹ Het perceel is afkomstig van Henrik Steijmpel.
12. Grinsel 1 is belast met 4 pond aan de kapel²². Vestiging ervan niet gevonden.
13. De kapel van Den Dungen bezit een erf op de Hoogstraat, naast land dat Andries Andries Thijssen aan Rutger Jans van Griensvenne verkocht, en dat nu deels aan Jan Goijaart Huben wordt overgedaan.²³
14. Heilwich weduwe van Andries Jacobs Keelbreker belooft de kapel een cijns van 20 schellingen te betalen uit Grinsel B921.²⁴
15. Willem Boudewijn Claas van den Water verkoopt aan zijn broer Boudewijn ½ van Hooidonksestraat 4, belast met 10 schellingen aan de kapel.²⁵ Vestiging ervan niet gevonden.
16. Gerit die Decker z w Jan die Groot van Strathen en zijn vrouw Aleit Gijb Wouters beloven de kapel ¼ rijnwijn te betalen uit Brabantslandstraat 20*. Godschalk Buck is kapelmeester.²⁶ Gerit verkoopt het huis aan Henrik Henrik Everits, belast met ¼ rijnwijn aan de kapel.²⁷

Jan Ambroos Jans koopt het huis, belast met ¼ rijnwijn aan de kapel.²⁸

17. Gielis Gielis Willem Gielissen erft Poeldonksedijk C191, belast met 10 schellingen aan de kapel.²⁹
Vestiging niet gevonden.

18. Henrik Loonman z w Reijner Loonman mesmaker nat z w Henrik Loonman draagt aan de fabriek van de kapel op een cijns van 40 schellingen in een meerdere cijns van 6 pond in een cijns van 10 pond, en een andere cijns van 23 oude penningen, die Arnt Wellens aan Arnt nat z w heer Arnt van Beke priester beloofde uit *den nuwenbeempt* op de Eikendonk, welke cijns Reijner Loonman tegen Arnt Arnt Peters van Vladeracken verkreeg.³⁰

19. Jan Willem Huben verkoopt aan Jan Klaas van Kessel een deel in 6 lop land op Griensven onder St. Michielsgestel, belast met een cijns van 3 pond aan de kapel.³¹ Een dochter van Simon Folcart van Amsterdam verkoopt B974, belast met 3 pond aan de kapel.³²

20. Cornelis Jan Vuchts verkoopt Boschpad 28 aan Goijaart Jans van den Camp, belast met 1 pond aan de rektor van de kapel en 4 *cromstart* aan de fabriek van de kapel.³³

21. Hubert Mersman beloofde een cijns van 1 oude grote te betalen uit Grinsel 81. Transport van die cijns aan Wouter van Griensven.³⁴ Transport van deze cijns aan de kapel niet gevonden.

Jan Engberts van den Yvelaer verkoopt Grinsel 81 aan Jut Jan Huben weduwe van Willem Boudewijn Otten, belast met een cijns aan de rektor van de kapel.³⁵

Jan Claas van den Steen koopt Grinsel 81, belast met een cijns aan de kapel.³⁶

Hubert Corstiaan Gielis verkoopt het huis Grinsel 81A aan Jacob Judas Dirks, priester, belast met 1 oude vleems aan de rektor (*cancellatus est*).³⁷

Grinsel B779 + 780 is belast met een cijns aan de kapel van 1/3 van 1 oude grote³⁸ (in de periode 1453-1610). In 1451 was het huis van Wouter Schouderman man van Aleit Herman Claas van Lieshout.

22. Jan Engberts van den Yvelaer kocht van Wouter Willem Mathijssen een cijns van 4 pond uit land in Schijndel; men draagt deze op aan de fabriek van de kapel.³⁹

Jan Engberts van den Yvelaer had weiland in Eelde onder Schijndel gekocht van Elizabet Andries Thijssen. Hij legateerde het aan de kapel; opdracht ervan aan de fabriek van de kapel door Jans schoonzoon.⁴⁰

Paterstraat 42 is belast met ½ pond aan de vicaris van de kapel.⁴¹ Tot 1449 was dit land van Jan Engberts van den Yvelaer.

23. Heer Gerit Gerit Jans, vicaris van de kapel, en Lambert Gijsbert Rovers van den Borne (kapelmeester?) beloven het kapittel in Den Bosch 71 peters te betalen op Lichtmis.⁴²

24. Goijaart Ackerman en zijn vrouw Hadewych Henrik Emonts van Rode verkopen heer Gerit Jans, priester, en Lambert Gijsbert Rovers (kapelmeester?) 2½ morgen land op Eikendonk in *Lievengoer*.⁴³ Heer Gerit vicaris van de kapel van St. Jacob bezit land in *Lievengoer*.⁴⁴

25. Jutta weduwe van Willem van der Donk draagt de tocht in land aan haar kinderen op. Dezen aan heer Gerit Gerit Jans. Dat land is al belast met 3 pond aan de kapel. Heer Gerit belooft de kapel 4 kwarten rijnwijn op Pasen uit die 1/3 bunder beemd in *Westerlake*.⁴⁵

26. De kapel beurt jaarlijks 20 schellingen uit een huis in Heeswijk en land in Schijndel.⁴⁶

27. Gielis Lodewijks belooft 9 peters op St. Remeijs aan de kapel.⁴⁷

28. Brabantslandstraat 5 van Dirk Dirks Werner is belast met een cijns van 20 schellingen.⁴⁸
Vestiging niet gevonden.

29. Henrik Dirks van den Steen belooft 17 peters te betalen op St. Marten aan de kapel.⁴⁹

30. Bernier Aart Berniers belooft de kapel een cijns van 3 pond op Lichtmis uit *die koeleijt* in Berlicum, losbaar met 15 peters.⁵⁰

31. Herman Jacob Hermans en zijn vrouw Weijndelmoet Hubrecht Jan Hermans verkopen Mathijs Hubrecht Jan Hermans Spurkstraat B1084, belast met een cijns van ½ pond aan de kapel.⁵¹ Vestiging en transport aan de kapel niet gevonden.

32. Heer Ludolf van de Water, priester, draagt op aan St. Jacobskapel 28 peters en 16 pond, die Jan Jans van den Heuvel beloofd had te betalen aan Aart Gielis Vogel en die Aart opdroeg aan Ludolf.⁵²

33. Jan Jans van den Heuvel verkoopt de kapel een cijns van 6 pond op Lichtmis uit 2 morgen land in *die buenre*. De kapelmeesters zijn Jan Rutgers van Griensven en Aart Roelofs van der Rennendonck.⁵³

34. Jan Robbert Jans verkoopt Engbert Willem Lodewijks Eikendonk 6, belast met 2 pond aan de kapel.⁵⁴ Vestiging niet gevonden.

35. Katarina weduwe van Gerit Corf en haar kinderen Gerard en Oda vermaakten een cijns van 1 pond aan de kapel en een pacht van 1 mud rog aan de armen. De kapel- en armmeesters dragen die op aan de fabriek van de kapel en aan de armen⁵⁵.

36. Henrik Henriks die Wijze en Jan Hubrecht Lodewijks, meesters van St. Jacobskapel, kopen een cijns uit Woud 9.⁵⁶

37. Rutger Henrik Smeeds van Bruggen verkoopt zijn broer Henrik de ½ van Woud 7, belast met 1 kwart rijnwijn aan de kapel.⁵⁷ Vestiging niet gevonden.

38. Henrik Jan Arnts alias Aben belooft Henrik Gijsberts van den Yvelaer 22 gulden te betalen op het wijdingsfeest van de kapel.⁵⁸

39. Cornelis Jan Vuchts belooft Roelof Roelofs van den Dungen 44 rijns gulden en ...; Roelof draagt die som op aan de Maria-kapel van Den Dungen. De brief moet gegeven worden aan Peter Engberts van Griensvenne.⁵⁹

40. Goossen Evert Gijben van den Water, Peter Engberts van Griensven en Roelof Roelofs dragen de kapel een stuk land op de Poeldonk op; daarna opdracht aan Jan Rutgers van der Koevering.⁶⁰ (Roelof en Peter zijn volgens R1267, f 141v bestuurders van de broederschap in OLV-kapel.)

41. Spurkstraat 58 van Rombout Jan Engberts is belast met een cijns van ½ pond aan de kapel.⁶¹ Vestiging niet gevonden.

42. De kapelmeesters van *'t choor van OLV* in de kapel verkopen een stukje land op de Poeldonk van 1½ lop aan Jan Arnts. De fabriek van de kapel had dat land verkregen van Goossen Everard Gijben van den Water, Peter Engberts van Griensvenne en Roelof Roelof Rolofs.⁶²

aankopen van bouwmaterialen en inventaris

43. Peter Henrik Daniel Jans van Vorne, zijn vader Henrik, en Jan Martens Beerwout (borg) hadden de kapelmeester Jan Glaviman beloofd 50.000 *gebacken steen* te leveren bij het klooster Bazeldonk. Ze beloven Matheus van Bondramijs 52 rijns guldens. Peter draagt zijn vader land in Empel op.⁶³

44. De geburen van Den Dungen beloven Dirk Lambrechts van Beerze en meester Jan Hoornken *die cloggieter* 85 rijns guldens te betalen op Hemelvaart (30 mei) 1455. Dirk belooft de geburen dat mr. Jan de klok zal repareren als deze binnen *s jaers met redelijcken luijen ontwee worde geluijt breke of scoerde*. De geburen zijn Jan Engberts Vilt, Hubrecht Lodewijk Willems, Gielis Gielis Gielis, Godschalk Buck, Henrik Jan Rutten, Jacob Gerit Francken, Rutger Jans van Griensven, Roelof Gijsbert Bathen, Wouter Jan Wouters van der Vlasvoort, Willem Hubrechts van der Sporct, Jan Jans van den Camp, Jan Claas van den Steen, Claas Willems van der Boijdonck, Henrik Aarts van den Hoornic, en Godschalk Gerard Rutgers. Kwitantie door Dirk van Beerze voor 16 gulden van de 85 op 5-6-1454.⁶⁴

45. Zebert Henrik Zeben en Willem van Baerle manen tot betaling van een cijns van 10 pond uit goed in Schijndel, die Jan Engberts van den Yvelaer van Henrik van Essche had verkregen, welke dient voor de lamp van het venerabile sacrament in de kapel.⁶⁵

rektoren en koster

46. Matheus Jan Matheus Poijnenborch koopt Poeldonk B4 dat belast is met 3 pond aan heer Aalbert Loenman, rektor van de kapel, en ½ pond aan de fabriek van de kapel.⁶⁶

47. Tussen 1436 en 1438 is de rektor van de kapel in bezit gekomen van het perceel land in de Litsestraat waarop de pastorie gebouwd werd (B257).⁶⁷

48. Dirk Jan Vrancken gaf Jan en Dirk zonen w Klaas van der Poeldonk een kamp land in *Eijlde* ten cijns. Jacob Dirk Jan Vrancken draagt die cijns op aan heer Lucas van Dieperbeke, rektor van de kapel.⁶⁸ De cijns komt later in andere handen.⁶⁹

49. Mechteld wed Marcelis van Paerwijs vermaakte een cijns van 1 pond aan de rektor van St. Jacobskapel, en 1 pond aan de kosterij, uit land *op Griensvenne* tegenover haar woonhuis, gelost met 14 peters door de erfgenamen. Heer Aalbert Loonman is rektor, en Jan Rutger Jans en Henrik Gielis Willems kapelmeesters.⁷⁰

50. Gielis Gielis Gielis Willems verkoopt aan heer Aalbert Goijaart Lonijs, priester, 4½ lop land aan de Litsestraat. De kinderen van Gerard Arnt Genen verkopen heer Aalbert Goijaart Lonijs, priester, 2 lop land, dat Gerard gekocht had van Willem Henriks van der Boijdonc.⁷¹ Heer Aalbert Goijaart Lonijs, priester, draagt op aan St. Jacobsaltaar 4½ lop en 1 zesterzaad land in de Litsestraat.⁷² Dit land is de latere 'pastorieakker'.

51. De rektor van het St. Jacobsaltaar verkrijgt een cijns van 4 pond uit Eikendonk 5 en uit ander land, van Guedelt weduwe van Dirk Wellen Rovers afkomstig, welke cijns Jan Jan Raessen had verkocht. De rektor verkrijgt een cijns van 4 pond, eveneens afkomstig van Guedelt, die zij van Willem Lamberts van der Heijden had gekocht. De akten moeten aan heer Ludolf van de Water worden gegeven.⁷³

52. Heer Aalbert Lonijs, rektor van het St. Jacobsaltaar, verkrijgt een pacht van ½ mud rog uit goed in Schijndel. Hij belooft als ruil een cijns van 2½ pond uit zijn huis [de pastorie in de Litsestraat].⁷⁴ Heer Aalbert Lonijs, rektor van St. Jacobsaltaar, heeft 3 jaar achterstand met betaling van die cijns en wordt gemaand te betalen.⁷⁵ De cijns werd later overgedaan aan Henrik Jans van Zoemereren.⁷⁶

53. Frank Jacob Dirx belooft Gerit Gerit Jans, bedienaar van de kapel, 12 ½ beijers gulden op St. Jan.⁷⁷

54. Henrik Godschalks Buck verkoopt een kamp van 2 morgen achter Bazeldonk bij *rovers hofstat* aan Dirk Dirk Werners. Henrik belooft Dirk, in geval heer Gerit, kapellaan van de kapel, Corstiaan Becker, Jan Reijners, Engbert van der Boijdonk, Engbert Willems en Jan Robben Jans van Houthem eensgezind zeggen dat Henrik die kamp vrij heeft verkocht en vrij van iedere last (nl. een grondcijns waarop zij blijkbaar aanspraak kunnen maken en waarvan ze afstand kunnen doen), dat hij dan die last zal afkopen of overnemen.⁷⁸ Het is onbekend op welke titel de kapellaan en de anderen (kapelmeesters?) recht op die cijns kunnen doen gelden.

55. Jan Roelof Jans verkoopt de rektor van St. Jacobskapel een cijns van 1 pond op Lichtmis uit IJvelaar A273b.⁷⁹

56. Bij het goed dat Adriana vrouw van Jan Jan Robben, en Henrik Jans Spierings man van Jenneke dr Jan Jan Robben erven, is een perceel dat belast is met 2 *cromstart* aan de rektor van de kapel.⁸⁰ Vestiging en transport aan de kapel niet gevonden.

57. Heer Gerit *van Scoenhoven*, priester, beurt 4 pond uit Spurkstraat 78 van Peter Everart Bosch.⁸¹ Vestiging en transport aan heer Gerit niet gevonden.

58. Gielis zoon van Lodewijk Gielis en Mechteld verkoopt Boschpad C156 aan Lodewijk Huibert Lodewijks, belast met 3 pond aan heer Gerard priester op Den Dungen en 1 pond aan heer Aalbert Loonman, priester op Den Dungen.⁸² Vestiging en transport aan de kapel niet gevonden.

59. De kinderen Jan Dirks van den Kyndhuijs verhuren en verkopen Hooidonksestraat 13 aan Henrik Rutgers van Griensven, belast met 5 pond aan de rektor van de kapel.⁸³ Vestiging niet gevonden.

60. Jan Bertout Jans verkoopt Woud 1 aan Jan Rutgers van Griensven, belast met 1 oude grote aan de rektor van de kapel.⁸⁴

De last is terug te vinden bij het van dit erf afgesplitste Spurkstraat B1126 in 1621.⁸⁵
Vestiging niet gevonden.

61. Aalbert Loonman, rektor van de kapel, beurt een cijns van 20 schellingen uit een hofje in Middelrode dat gekocht wordt door Herman deken z v Paschasius dekens.⁸⁶

62. Peter Jan Peters verkoopt een cijns van 3 pond uit Brabantslandstraat B234 t.b.v. het matrikulariaat (kostersambt) en tbv de kapel.⁸⁷

63. Willem Jans van Baarle verkoopt heer Dirk Kievit, pr, een cijns van 3 ½ gulden uit land op DD.⁸⁸
De akte is gecancelleerd 18-8-1496.

64. Henrik Buck z w Godschalk draagt een cijns van 3 pond uit 10 lop akkerland in de lytsche straet op aan de rektor van S. Jacobskapel.⁸⁹

65. Matheus Jan Theeuws verkoopt een pacht van 1 mud rog aan Dirk Kievit, pr, uit zijn huis op de Poeldonk.⁹⁰

66. Gielis Klaassen en Henrik Arnts verkopen een cijns van 8 pond uit een huis in t Wijbosch aan de rektor van OLV-altaar in de kapel DD.⁹¹

altaren

67. Jan Berniers [d.i. Jan Jan Berniers] en zijn vrouw Hadewych schenken het hoogaltaar een cijns van 10 pond: 4 pond uit goed in Groot Lith, 4 pond uit goed in Schijndel, 1 pond uit goed in Den Bosch en 1 pond uit goed in Veghel.⁹²

68. Gevart Peter Bosch verkoopt t.b.v. de stichting van het altaar van de drievuldigheid en St. Jacob een cijns van 50 schellingen op Lichtmis uit Poeldonk B4. Lucas van Dieperbeke is rektor.⁹³
Lucas van Dieperbeke kocht privé land, dat hij verhuurde en waaruit hij een cijns betaalde aan Jan Eelen.⁹⁴

69. De kinderen van Jan Rutgers van Griensven schenken een cijns van 8 pond uit goederen op de Sporkt (Berlicum) aan OLV-altaar.⁹⁵

70. Mechteld weduwe van Marcellis Dirk Heijnen schenkt aan OLV-altaar een cijns van 10 pond: 3 pond uit land tegenover het huis van Wouter Plattijnhouwer (= Grinsel B779; zie hieronder), 3 pond uit land op de Sporkt, 4 pond uit wei in *die Hoedonc*.⁹⁶
Hubrecht Jan Hermans, Engbert Willems van der Boijdonc, Simon Folcart Outgarts en Jut weduwe van Willem van der Donc verkopen ½ van 1 ½ morgen land op *die Hoijdonc*, na dood van Mechteld weduwe van Marcellis van der Poorten, aan Jan Henrik Smeeds, belast met een cijns van 6 pond aan het Maria-altaar.⁹⁷
Heilwich weduwe van Jan Henriks Smeeds van Bruggen belooft de rektor van het Maria-altaar een cijns van 5 pond op St. Marten uit ½ van 1 ½ morgen weiland in die Hoijdonc.⁹⁸

71. Elizabet weduwe van Henrik Emonts schenkt aan OLV-altaar een cijns van 9 pond: 4 pond die Emont Henrik Emonts moet betalen, 5 pond die Engbert Henrik Engbert Peters uit al zijn goederen moet betalen.⁹⁹

72. Jan Gielis Willems had in zijn testament een mis op het OLV-altaar besteld, op te dragen door Marten Stevens priester en schonk een cijns van 8 pond uit al zijn goederen: 4 pond uit ½ van land in *Bellenbroec*, en 4 pond uit ½ van land in *Bellenbroec*.¹⁰⁰
Heer Marten Stevens had een cijns van 4 pond uit *die ledeacker op des gasthuijsdonck* en men draagt de helft ervan op aan Gielis Gielis Willems.¹⁰¹

73. Gerong van Griensven belooft heer Gerit van *Scoenhoven* priester t.b.v. het Maria-altaar 21 peters min 4 aude vleems te betalen met de a.s. vasten.¹⁰²

74. Jan Gerits van Lieshout krijgt bij deling tegen Gerit van Ewijk Grinsel 81A, belast met 1 aude vleems aan het hoogaltaar in de kapel, en 5 pond en 2 pond aan de kapel. Het huis is afkomstig van Jan Engberts van den Yvelaer.¹⁰³

75. Het huis en het land dat Jan Herman Lamberts Luijthannen koopt [Hoek B995] is belast met 20 schellingen aan OLV-altaar.¹⁰⁴

Vestiging daarvan niet gevonden.

76. Aart Willems van der Donk verkoopt heer Gerit Gerit Jans, priester, 3½ morgen land op de *Hodonck* (bij B574 en 575, Hooidonk 10).¹⁰⁵

Gerard Gerard Jans belooft aan de rektor van het OLV-altaar een cijns van 3½ pond op Lichtmis uit land op de *Hodonck*.¹⁰⁶

Heer Gerard Gerard Jans priester belooft de kapel van St. Jacob in Den Bosch een cijns uit zijn kamp van 3½ morgen op *die hodonck*.¹⁰⁷

77. Peter Peter Jans verkoopt t.b.v. Maria- en Antonius-altaar (nog te stichten) een cijns van 20 schellingen op St. Marten uit een huis in Gemonde onder Schijndel.¹⁰⁸

78. Henrik Henriks die Wijze, man van Lijsbet Gerit die Vrieze z w Willem Danels van Vechel die weduwe was van Roelof Henrik Emonts, draagt de rektor van het Maria-altaar een cijns van 8 pond en een van 20 schellingen uit huis en hofstad in Vechel op.¹⁰⁹

Heer Gerit Gerits, priester, rektor van het Maria-altaar, draagt N een huis in Vechel op, bij opwinning verkregen.¹¹⁰

79. De kinderen van Heijmerik Peter Jans en Hadewych Godschalk Buck verkopen Hoek 10 aan Daniel Gerard Daniels, belast met 2 pond aan OLV-altaar.¹¹¹

Vestiging niet gevonden.

80. Paterstraat B759 van Jan Arnt Michiels van der Weteringen is belast met 5 pond aan OLV-altaar.¹¹² In 1453 was het huis van Jan Goijaart Huben.

fundaties

81. Wijlen Henrik Emonts had in zijn testament 1 mis per week gesticht op het Maria-altaar.¹¹³

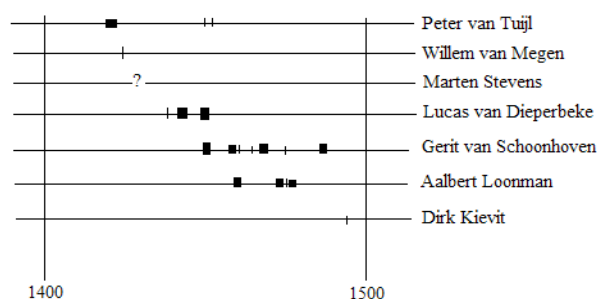
82. Henrik Jans van den Camp had een pacht van 1 mud rog uit *den heijacker* en een heiveld vermaakt voor een mis in de kapel voor de zielerust van hem en zijn ouders of t.b.v. de bouw van de kapel. De kapelmeesters Jan Engberts van den Yevelaer, Hubrecht Lodewijk Willems, Jan Glaviman en Gielis Gielis Gielissen dragen die pacht op aan B.¹¹⁴

Bespreking

Het is interessant te zien hoe in de bestudeerde periode het geldverkeer met als onderpand agrarisch goed en woningen terecht kwam in een "zinkput", voor het stichten van de kapel, waarbij het kapitaal verloren ging voor het levensonderhoud van de bewoners, en waarmee de eerste fase van het kerkgebouw en daarmee de last van het onderhoud ervan, bij elkaar werd gesprokkeld. De Dungense bewoners hadden er een doel mee waarover men zich kan verbazen. Later, bij de bouw van het schip, werd de omvang van het geïnvesteerde kapitaal alleen nog maar groter.

De rektoren

In de akten zijn rektoren van altaren in de kapel genoemd. Dezen worden hier op een tijdlijn gezet.

Blokjes voor vermelding met funktie. Dwarsstreepjes voor vermelding in een akte zonder dat de funktie wordt aangegeven.¹¹⁵

In de periode 1451 tot 1478 waren er dus 2 rektoren aan de kapel verbonden. Misschien over langere tijd.

De bouwerij

Het aantal schenkingen per 10 jaar zou in de pieken op bouwactiviteiten kunnen duiden. De aantallen van overdrachten van cijzen en geld zijn echter klein. In de 10 dekaden is dat ongeveer 0, 3, 2, 4, 3, 9, 6, 5, 3 en 4. (Het maximum van 9 bevat de 5 notariale akten uit OSA9202; zonder die was er niet eens sprake van een top.)

De vermelding van een aangeschafte klok en van stenen, die op zich uiteraard wel bouwactiviteit verraden, in de dekade 1451-1460 valt echter wel samen met de top van 9 akten/dekade.

Ondersteunende buurtschappen

De huizen en landerijen waarvan de eigenaren geld opbrachten ten behoeve van de kapel lagen over het hele dorp verspreid.

Bestemming van de schenkingen en transporten

Het ontgaat ons vaak wat van elke koop, of verkoop, de directe reden was. Met wat voor doel werden de betalingen en schenkingen aan de kapel gedaan, en betalingen aan het kapittel in Den Bosch?

Men mag althans aannemen dat het bij overdrachten van bestaande cijzen aan de kapel om schenkingen ging. In 12 gevallen wordt het doel van de transactie aangegeven.¹¹⁶

Heer Gerit beloofde de kapel 2 cijzen te betalen. In beide gevallen is er geen sprake van een tegenprestatie; gaat het om instandhouding van zijn werkgelegenheid door inzet van private middelen? Heer Aalbert voldeed niet aan zijn verplichting om uit de pastorie een cijns te betalen; bij hem een marginaal (financiëel) bestaan?

Er blijven vragen over.

Was Willem van Megen (akte nr 5) wel aan de kapel verbonden? En Marten Stevens (nr 72)?

Als de kapel in 1431 "onlangs gesticht" genoemd wordt (nr 9), zou dan daarmee de gebeurtenis van ca. 1408 bedoeld zijn?

Verontrustend voor de onderzoeker is de vraag waarom zo veel vestigingen van cijzen die aan de kapel betaald moesten worden niet gevonden zijn. Werden deze bij (notarieel) testament gelegateerd en daarna *niet* voor schepenen overgedragen? Zijn die alle over het hoofd gezien? Zijn daar geen minuten van in het Bosch' protocol?

Al met al is dit een onbevredigend overzicht van de financiering van de kapel geworden: niets gevonden over de stichting ervan, en vele transakties onvindbaar. Maar omdat er niet meer bronnen zijn, zullen we het ermee moeten doen.

Alle R-nummers zijn akten uit het Bosch' protocol (stadsarchief Den Bosch).

OSA9202 is in hetzelfde archief een deel van de collectie Akkersdijk (OSA=oud stads archief).

³ R1191, f 117v, 23-4-1419. Peter van Tuil treedt ook op (als partikulier?) bij het kopen van een pacht uit een huis op Eikendonk (R1222, f 11v, 13-12-1451), en bij het verkopen daarvan en van land in Berlicum (R1223, f 202, 9-4-1453).

⁴ R1191, f 212, 24-4-1419 (guldens van 36 plakken).

⁵ R1191, f 492v, 7-6-1420. Deze cijns was verkocht in R1190, f 196, 16-6-1417.

⁶ R1194, f 9, 4-11-1423 resp. R1199, f 274v, 4-1-1429. Deze last wordt ook genoemd in R1240, f 316, 10-10-1470 (½ pond), R1250, f 402, 21-10-1480 (½ pond), St.Michielsgestel R42, f 34v, 24-5-1540.

⁷ R1200, f 123, 24-7-1430 resp. R1216, fo 76, 28-4-1446.

⁸ R1194, f 169, 27-11-1423.

⁹ R1198, f 303, 27-8-1428.

¹⁰ R1204, f 192v, 10-4-1434.

¹¹ R1223, f 11, 20-11-1452. Deze last wordt ook vermeld in R1244, f 276v, 3-1-1475 (verkoop huis aan Jan Jan Vuchts) en R1318, f 222, 13-6-1533.

-
- ¹² R1201, f 218v, 7-4-1431. Deze last wordt ook genoemd in R1205, f 71v, 23-5-1435 en R1841, f 308, 16-5-1512.
- ¹³ R1176, f 233, 13-12-1381.
- ¹⁴ R1202, f 140v, 21-8-1432.
- ¹⁵ R1207, f 13, 12-11-1436.
- ¹⁶ R1201, f 356v, 13-6-1431.
- ¹⁷ R1205, f 30v, 20-1-1435.
- ¹⁸ R1202, f 177v, 4-2-1431.
- ¹⁹ R1224, f 77, 5-6-1454.
- ²⁰ R1203, f 54, 17-3-1433. In R1204, f 46, 1434 en R1226, f 447v, 30-1-1456 is die last een kwart.
- ²¹ R1204, f 200v, 1-5-1434. Ook in R1194, f 256v, 12-6-1424, het perceel is afkomstig van Henrik Steijmpel, en in R1194, f 102v, 6-7-1424.
- ²² R1205, f 196v, 30-5-1435.
- ²³ R1206, f 37v, 19-1-1436.
- ²⁴ R1206, f 116v, 18-8-1436. Deze last wordt ook genoemd in R1217, f 253, 28-11-1446.
- ²⁵ R1206, f 161, 15-2-1436. Deze last wordt ook genoemd in R1251, f 532, 10-11-1481 (5 schellingen), R1305, f 3, 15-11-1525 (2 *guillelmus thuijn*), R1306, f 158, 21-6-1527 (2 *guillelmus thuijn*) en R1844, f 191, 19-2-1555.
- ²⁶ R1215, f 56v, 9-3-1445.
- ²⁷ R1227, f 444, 10-7-1457.
- ²⁸ R1245, f 388v, 12-8-1476.
- ²⁹ R1215, f 173, 4-3-1445. Deze last wordt ook vermeld in R1219, f 15v, 22-11-1448 (er staat niet bij aan wie hij betaald werd), R1288, f 275, 10-7-1517 (½ pond), R1291, f 320v, 27-1-1518 (½ pond) en R1322, f 312, 11-1-1534 (10 oude schellingen).
- ³⁰ R1222, f 93v, 31-8-1452.
- ³¹ R1232, f 362v, 1-12-1462.
- ³² R1270, f 232, 3-1-1502. Deze last ook genoemd in R1271, f 104v, 18-8-1503, St. Michielsgestel R 43, f 25, 10-12-1540 en R1508, f 220v, 27-3-1631.
- ³³ R1261, f 534, 31-12-1491. Deze lasten worden ook vermeld in R1251, f 526, 26-10-1481 en R1248, f 203v, 27-5-1479.
- ³⁴ R1185, f 40v, 1407.
- ³⁵ R1223, f 330v, 9-8-1453.
- ³⁶ R1231, f 108, 15-4-1461.
- ³⁷ R1257, f 180v, 4-10-1487.
- ³⁸ R1252, f 274, 23-3-1483.
- ³⁹ R1239, fo 296v, 23-5-1470.
- ⁴⁰ R1247, f 411, 7-2-1478.
- ⁴¹ R1842, f 256, 23-3-1525.
- ⁴² R1228, f 346v, 18-8-1458.
- ⁴³ R1229, f 281v, 25-5-1459.
- ⁴⁴ R1240, f 259, 22-4-1471.
- ⁴⁵ R1230, f 293, 23-2-1460.
- ⁴⁶ R1231, f 111.
- ⁴⁷ R1238, f 206, 17-8-1469.
- ⁴⁸ R1240, f 183v, 1470-1471
- ⁴⁹ R1240, f 208v, 10-1-1471.
- ⁵⁰ R1241, f 110, 9-5-1472.
- ⁵¹ R1243, f 110v, 1473-1474. Deze cijns wordt ook vermeld in R1239, f 165v, 23-11-1469.
- ⁵² R1243, f 396, 20-1-1474.
- ⁵³ R1244, f 305v, 16-3-1475.
- ⁵⁴ R1251, f 162, 5-1-1482.
- ⁵⁵ R1259, f 111, 4-2-1490.
- ⁵⁶ R1259, f 111v, 1-2-1490.
- ⁵⁷ R1260, f 409v, 5-1-1491. Deze last wordt ook genoemd in R1311, f 26v, 2-2-1529.
- ⁵⁸ R1262, f 256v, 9-8-1493 (11 guldens van 11 stuivers en 11 guldens van 20 stuivers)
- ⁵⁹ R1265, f 417, 27-1-1497.
- ⁶⁰ R1266, f 276, 23-1-1498. In R1275, f 456, 26-3-1506 verkoopt Jan R. van der Coeveringen dit stukje land van 1½ lop aan Jan Arnts.

-
- ⁶¹ R1270, f 77, 14-7-1502. Deze last wordt ook genoemd in R1279, fo 498v, 9-3-1509; R1287, f 100v, 9-2-1516; R1841, f 308, ca 1520; St. Michielsgestel R43, f 300v, 22-12-1562 (8 stuivers OLV-altaar en ½ pond de custer); R1411, f 359v, 20-5-1569; verder in 1600, 1643 en 1685.
- ⁶² R1275, f 456, 26-3-1506.
- ⁶³ R1222, f 338, 26-8-1452.
- ⁶⁴ R1224, f 360-160v, 1-6-1454.
- ⁶⁵ R1251, f 171v, 1481-1483
- ⁶⁶ R1247, f 383v, 24-9-1478. Deze last ook genoemd in R1276, f 131, 8-2-1506 (10 schellingen).
- ⁶⁷ Dit blijkt uit de beleningen van Litsestraat 61. Het lijkt erop dat het land afkomstig is van de kinderen Gielis Willems, maar het transport ervan is niet gevonden.
- ⁶⁸ R1221, f 193, 5-7-1451.
- ⁶⁹ R1255, f 289v, 10-6-1486 (N draagt die cijns van 11 pond, in een meerdere cijns van 13 pond, aan Van Vladeracken op; Jacob Dirk Jan Vrancken had deze aan Lucas van Dieperbeek opgedragen gehad.)
- ⁷⁰ R1244, f 269, 14-11-1474. In een niet gepasseerde akte R1226, f 5, 1455/1456 verkoopt Mechteld weduwe van Marcelis van der Poorten aan heer Gerard Gerard Jans priester een cijns uit land op *die hodonc*.
- ⁷¹ R1232, f 126v, 3-10-1461.
- ⁷² R1232, f 39, 6-3-1462.
- ⁷³ R1232, f 136v, 16-12-1461. Jan Jan Raassen verkocht die cijns van 4 pond aan Guedelt in R1227, f 213v, 24-3-1457; ook hier moerst de brief aan heer Ludolf van den Water worden gegeven.
- ⁷⁴ R1232, f 158v, 23-4-1462.
- ⁷⁵ R1242, f 144v, 1-2-1473.
- ⁷⁶ R1262, f 86v, 7-11-1492.
- ⁷⁷ R1239, f 133v, 22-3-1470.
- ⁷⁸ R1239, f 275v, 2-5-1470. Er bestaat in de Dungense grondcijnsregisters echter geen post die op dit perceel bij rovers hofstad betrekking heeft. Overigens zou daarin een grondcijns toekomen aan de hertog of een ander opperhoofd.
- ⁷⁹ R1244, f 269, 14-11-1474. In R1252, f 176v, 22-10-1482 is de last 1 pond aan de rektor en 1 pond aan de fabriek. Idem in R1252, f 209, 16-12-1482 en R1253, f 273, 29-4-1484.
- ⁸⁰ R1246, f 184, 21-3-1477.
- ⁸¹ R1247, f 310v, 14-5-1478. In R1245, f 126, 30-7-1476 en R1247, f 137, 5-2-1478 wordt een last van 4 pond vermeld, maar niet aan wie deze betaald werd.
- ⁸² R1247, f 237v, 22-12-1477. In R1372, f 124v, 5-4-1556 staan 3 pond aan OLV-altaar en 1 pond aan de kapel. In R1375, f 185, 6-4-1558 staat 3 pond aan OLV-altaar. In R1482, f 566, 7-6-1609 en in R1573, f 16, 2-11-1650 staat 3 pond aan H.Kruisaltaar.
- ⁸³ R1252, f 329v, 1-7-1483. Deze last ook in R1285, f 236v, 24-1-1514, R1304, f 156, 5-4-1526, R1307, f 247v, 27-8-1527, St.Michielsgestel R44, f 179v, 13-10-1570 en R1472, f 214, 5-1-1612 (beneficie).
- ⁸⁴ R1256, f 228, 17-2-1487. Deze last ook genoemd in R1843, f 254, 14-4-1545, R1845, f 375, 21-1-1558, R1375, f 538, 28-5-1558, R1376, f 445v, 22-12-1558, R1377, f 158v, 22-6-1559, R1391, f 263v, 21-1-1567, R1391, f 222v, 7-9-1568 en Schijndel R60, f 213v, 4-1-1605.
- ⁸⁵ R1532, f 184v, 29-1-1621.
- ⁸⁶ R 1257, f 285v, 10-3-1488
- ⁸⁷ R1260, f 282, 9-6-1491.
- ⁸⁸ R1265, f 120, 3-12-1495.
- ⁸⁹ R 1266, f 332, 7-4-1498.
- ⁹⁰ R1268, f 217, 23-11-1499.
- ⁹¹ R1268, f 314v, 1499.
- ⁹² OSA9202, 21-2-1452.
- ⁹³ R1217, f 362v, 30-9-1447.
- ⁹⁴ R 1213, f 107v, 19-6-1443 (land gekocht); R1222, f 221, 28-8-1452 (verhuurd); R1212, f 28 (cijns betaald).
- ⁹⁵ OSA9202, 4-2-1451.
- ⁹⁶ OSA9202, 29-2-1451.
- ⁹⁷ R1238, f 228Av, 1469.
- ⁹⁸ R1250, f 467v, 18-5-1481.
- ⁹⁹ OSA9202, 21-2-1452. De 5 pond die Engbert Henrik Engbrechts betaalde werden door hem beloofd in R1221, f 214, 22-9-1451 uit Boschpad B176 aan Elizabet weduwe van Henrik Emonts. Deze last wordt ook genoemd in R1360, f 6v, 20-10-1551; R1358, f 253, 9-6-1552; R1363, f 170v, 11-4-1553; R1363, f 240, 9-6-1553; R1375, f 455, 1-3-1557; R1382, f 410v, 12-1-1562; R1410, f 108v, 14-2-1601.
- ¹⁰⁰ OSA9202, 21-2-1452.
- ¹⁰¹ R1225, f 163, 13-11-1454. Marten Stevens staat niet met functie in fiches Smulders.

-
- ¹⁰² R1223, f 259, 9-12-1452.
¹⁰³ R1231, f 318, 29-3-1462.
¹⁰⁴ R1234, f 192, 19-8-1465.
¹⁰⁵ R1235, f 49, 29-3-1466.
¹⁰⁶ R1242, f 44, 24-3-1473.
¹⁰⁷ R 1247, f 166, 4-5-1478.
¹⁰⁸ R1238, f 15v, 5-1-1469.
¹⁰⁹ R1250, f 475, 25-5-1481.
¹¹⁰ R1258, f 43, 11-3-1489.
¹¹¹ R1269, f 289, 28-5-1501. Deze last wordt ook vermeld in R1301, f 263, 11-7-1524.
¹¹² R1294, f 94v, 5-4-1521.
¹¹³ R1232, fo 10v, 13-11-1461.
¹¹⁴ R1224, f 55v, 28-3-1454.
¹¹⁵ Dirk Kievit werd als priester op Den Dungen vermeld toen hij in 1495 toetrad tot de OLV-broederschap in Den Bosch.
¹¹⁶ Zie J. Sanders, *Het Griensvenneke* **10** (1986), p 24 voor een bespreking van de schenkingen in OSA9202.
-